

HÄLSINGLAND

INNEHÅLL:

Förord av börsdirektör *Kurt Belfrage*, Hälsingland och hälsingar av *Sigurd Hårdelin*, Hälsingestämmorna av ärkebiskop *Nathan Söderblom*, Fiolspelet i Hälsingland av *Fr. W. v. Walter*, I vallskogen av *Delsbostintan*, Min spelmanshistoria av *Thore Hårdelin*, Hälsingemusiken av *Sven Kjellström*, Uttalanden av prof. *Frans von Schéele*, dr. *G. Upmark* och överste *C. Rosenblad*, Några framstående män från Hälsingland, Hälsingeslöjden av *Stina Rodenstam*, skisser, dikter m. m.

SVENSKA FOLKDANSRINGENS HÄLSINGENUMMER 1922

Pris 1: — Kr.

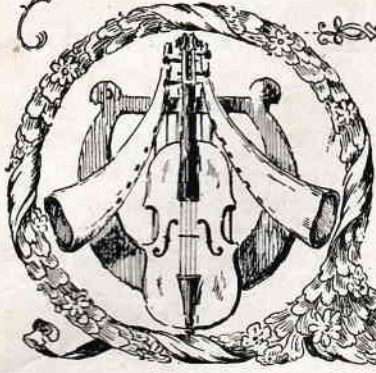

FHURU INTE FÖDD I HÄLSINGLAND, räknar jag mig dock såsom hälsinge. Som ung pojke drog jag med mina föräldrar dit, där har jag gått i skola, dess nation har jag tillhört i Upsala, därifrån har jag fått några av mina bästa vänner, och i dess mull sover min allra bästa vän — min fader — den eviga sömnen. Litet karg och storgulen är dess natur, och så äro ock hälsingarna själva, kanske ej så lätta att få till vänner, men när man en gång förvärvat deras vänskap, håller den i både goda och onda tider; det är åtminstone min erfarenhet. Så gläder det mig särskilt, att den rörelse, med vilken jag med starka och djupa band är fästad, och vilken jag tror i vår tid har en så stor och betydelsefull uppgift att fylla bland ungdomen, velat ägna min hemtrakt detta nummer. För dem, som vilja syssla med svensk hembygdsvård och söka skapa på nytt en sund svensk ungdomsrörelse, finnes det mycket att taga vara på däruppe. Själv kan jag inte giva alla mina vänner bland folkdansarna ett bättre och ärligare menat råd än att snarast möjligt »dra åt Hälsingland».

Stockholm i maj 1922

Kurt Belfrage.

Folkdansringen

Från fädren har det kommit,
till söner skall det gå,
så länge unga hjärtan
i höga Norden slå.

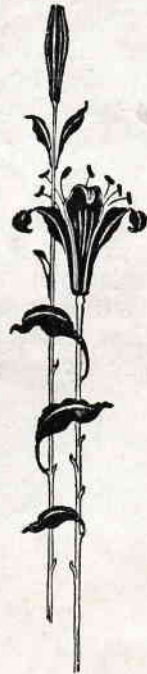
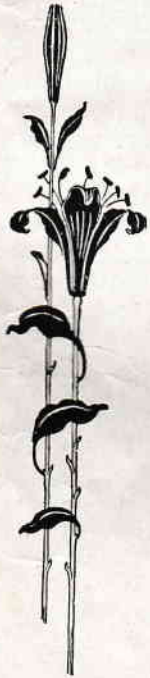
N:r 6—7

Organ för Sveriges Folkdansföreningars Riksförbund.
Red. o. ansv. utg.: E. Granhammar, adr. Sthlm 50.
Prenumerationspris kr. 4:80 pr år, lösnummer 40 öre.

2:a årg.
1 9 2 2

IDA GAWELL-BLUMENTHAL
("DELSBOSTINTAN")

IDA GAWELL-BLUMENTHAL,

(DELSBOSTINTAN).

VAR skall väl slevn vara om inte i grytan, säger ett gammalt ord-språk, och var skall man väl finna vår högt värderade och ärade stinta om icke bland allt annat förnämligt och storartat från hennes förtrollande hembygd Hälsingland. Härstammade från gamla aktade hälsingesläkter är hon i alla avseenden en ståtlig representant för ett sunt och kärnsvenskt folk. Därför sätta vi henne också på första sidan i vårt Hälsingenummer.

Bland Hälsinglands många framstående söner och döttrar är väl »Stintan» bland dem som bäst känna oss och vår strävan, och som vi under en lång följd av år ha räknat bland vår bygdeungdoms bästa vänner. Då hon också är vår hedersledamot, är det ej att förundra sig över att vi — förmätet nog — tycka oss ha en viss äganderätt till henne. Vad hon givit oss av äkta hembygdskänsla genom sina folklivsskildringar, vilka hon föredrager på ett humoristiskt, konstnärligt och mästerligt sätt veta kanske bäst vi, som stå henne nära. Hennes berättelser skänka alltid glans över hälsingebygden, därför äro också hälsingarna med rätta stolta över »sin egen stinta». Men ej blott genom berättelser inför publik är hon uppskattad utan även genom sina litterära arbeten. Framför mig ligger det vackra arbetet om Delsbo, som vid kvällslampan har skänkt mig ett par angenäma timmar och vari hon skrivit hela den trevliga texten till dessa sagoliknande bilder av by och bygdefolk, konstnärligt utförda

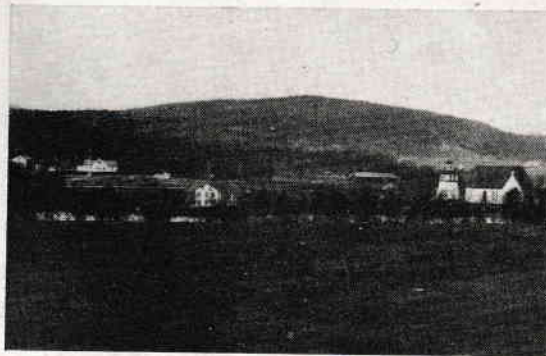
av Bror Hillgren. Men ej blott detta arbete har utgått ur hennes hand utan även en hel massa bidrag till diverse publikationer, för att nu inte tala om hennes egen bok, vilken är som en frisk fläkt hemmaifrån och njutbar för alla människor i alla åldrar. I kulturhistoriskt och etnografiskt avseende äro såväl hennes berättelser som skrivna arbeten av högt vetenskapligt värde.

Liksom så många andra framstående förmågor har hon också råkat att bli miss-tolkad. Det har hänt, att mindre intelligent folk har fattat henne såsom »tokrolig», vilket omdöme hon fick av en person en gång. Vår stinta »tokrolig»? Nej, det var för barockt! Hade jag varit hälsinge och »släg i tuten», skulle jag vid det tillfället svarat: hon blev väl det, när hon var rolig för — tokar.

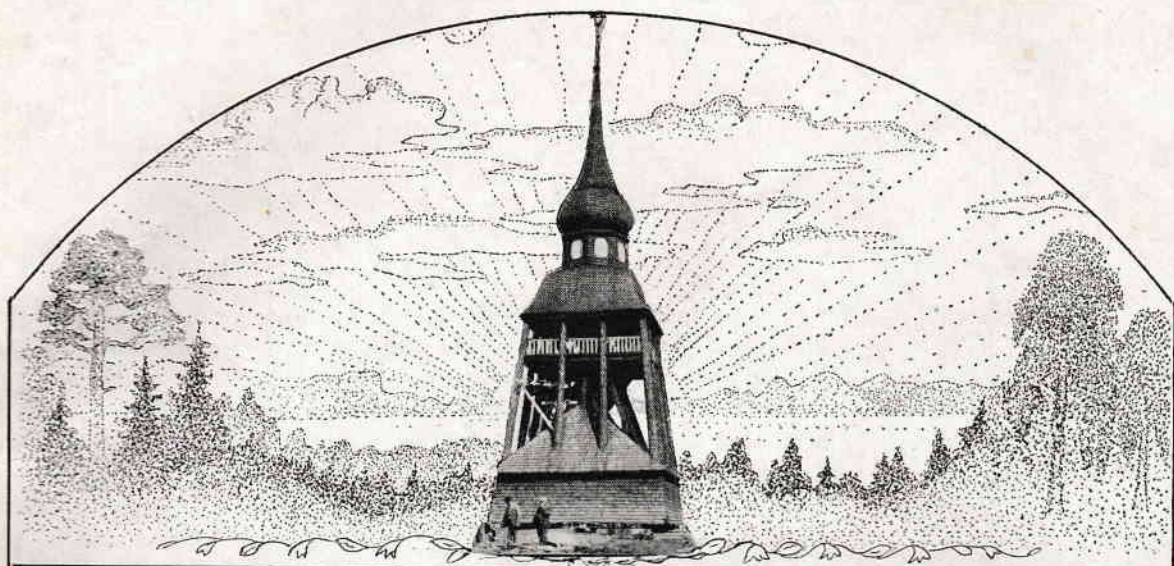
Mycket firad, ej minst då hon fyllde sitt halvsekel, har hon dessutom att glädja sig åt äran av att vara korad till hedersledamot av Gästrik-Hälsinge nation. Många vackra ord talades vid detta tillfälle, ej minst av ärkebiskopen, som bland annat sade: att stintan var bland de hälsingar, vars stamfäder räknade mycket gamla anor från hälsingebygden, i vars jord de slagit djupa rötter. och i vars kultur de gjort stora insatser.

Solsken, glädje och helgdagsstämning sprider hon omkring sig, var hon kommer, därför har hon också fått sig beredd en stor plats i alla äkta svenska hjärtan.

E. G—r.

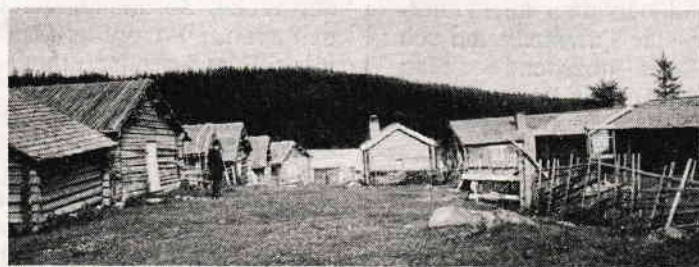
Arbrå kyrka.

Klockstapeln
i Delsbo.

Gammal bondgård
i Delsbo.

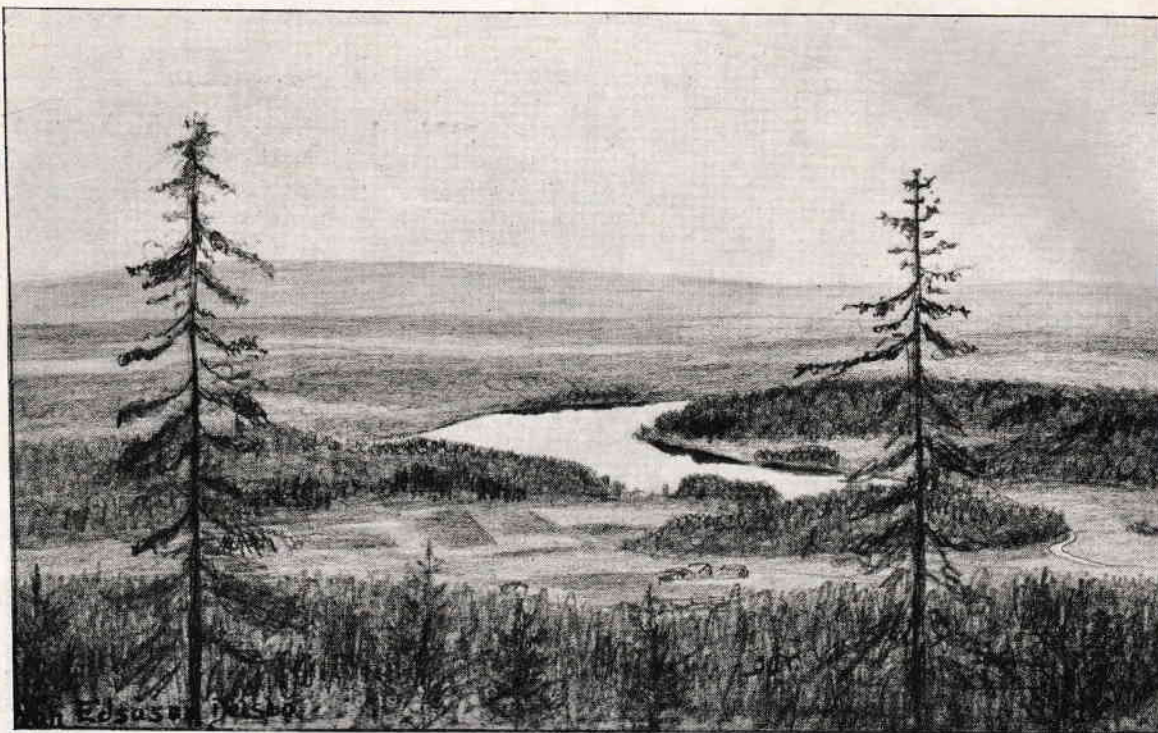
Strömmesjön,
Delsbo.

Avasjön, Delsbo.

Per Stabbe, 800-årig
tall i Norrbo.

Fäboddar vid
Svartvallen, Delsbo.

LITET OM HÄLSINGLAND OCH HÄLSINGAR

av SIGURD HÄRDELIN.

Nedanstående utmärkta skildring, som vi haft nöjet mottaga av en ättling till en gammal aktad och välkänd hälsingeläkt, är ett gott bevis på hur kärleken till hem och hembygd tager sig uttryck, även om man får skåda den i fjärran, från den ort där existensen tvingar en till boplats.

FKAR, kräftor och adelsmän gå icke norr om Dalälven,» säger ett gammalt ordstäv, som nog litet var torde känna till, och vill därmed sägas, att om visserligen nordanlanden av ett ogunstigt öde undfått färre gåvor än sunnanlanden, vadan kampen för tillvaron i de förra blivit hårdare, så ha dock i stället nordanlandens inbyggare kunnat leva under friare förhållanden än sina bröder söderut. Detta har givetvis även satt sin prägel på befolkningen, som ännu i dag i Dalarne och Norrland och då i all synnerhet i Hälsingland är mer självmedveten och stolt i känslan av sitt oberoende sedan urminnes tider av någon härskande herremannaklass än sydsvenskarne. Visserligen torde industrien ha »tärt» mycket på det som gammalt och hederligt varit, men de äkta bönderna äro ännu i denna dag, vad de fordom varit, besjälade av stark känsla för frihet och för det gamla och hävdvunna. Man behöver icke vistas länge i Hälsingland för att få ett starkt intryck av befolkningens

burgenhet i materiellt och gedigenhet i andligt hänseende. Hälsingeallmogens ståtliga gamla timrade gårdar, tilltagna i väldiga mått, kringbyggda och med konstnärligt utsmyckade broar och dörrar, oftast rödmålade och med vita knutar, ibland dock med de grova timmerstockarne enbart tjärade och brynta av solen, göra ett starkt intryck och vittna gott om befolkningens sinne för det storslagna och gedigna. Lägg så härtill den underbart vackra naturen, vari de stå inramade, hagar av de vackraste hängbjörkar, som minna om det täcka Sörmland, väldiga skogar av fur och gran, som tydligt tälja en, att man kommit till landet norr om Ödmården, i forntid stigmännens paradís, djärva »klintar» och »klackar», som vid horisonten te sig likt blå drömslöjor, mäktiga älvar med skummande forsar och fall, stora och små sjöar i oändlighet, så förstår man, att det storslagna landskapet med dess både kärva och leende natur är väl värt att ses och studeras, liksom ock dess äktsvenska befolkning, som har något så ståtligt och tilltalande hos sig, männen

resliga och »stintorna» så granna och fagra, såsom de endast kunna bli i en gudabenådad natur. Mest intressant i berörda och övriga hänseenden torde nog bygden kring de underbart vackra Dellensjöarne vara. I denna hänförande vackra nejd ligger den vittberömda Delsbo socken. Som dess befolkning är misskänd, och den fagra bygden icke ens på långa vägar är uppskattad till sitt fulla värde, torde det vara skäl i att skingra villfarelserna något och reda upp begreppen. Att det är vackert där, det förstå och veta nog många, men dock icke, *hur* vackert där är i alla fall. Den som någon gång haft nöjet att få resa dit och njuta av den storslagna och på samma gång så täcka naturen, längtar ivrigt att få göra den färden om. Det gäller bara att övervinna gamla fördomar och resa dit första gången. Nu kan man heller icke begära, att folk skall resa dit enbart av den lust, som ev. Svenska Turistföreningens broschyrer om Delsbo kan giva en, ty nämnda förening, som ju dock tagit till sin uppgift att sprida kännedom om det sevärda och natursköna i vårt land och följaktligen även tagit Delsbo under sina vingars skugga, giver i en av sina publikationer, som behandlar reserouter i Norrlands Södra Kustlandskap, följande betyg åt Delsbo och dellborna: »Delsbo är av gammalt ryktbart för sin sköna natur, sin granna, nu nästan bortlagda sockendräkt och sina jämförelsevis väl bibehållna forndagsseder. Folket, av stråft sinnelag, men gäsfritt, är bättre än sitt rykte. *Främlingar hava ej ofredats.*» (Kurs. av underteckn.) Hör och häpna! Om någon haft en avlägsen tanke på att resa och se de fagra nejderna kring Dellarne, så torde väl entusiasmen svalna åtskilligt vid läsandet av denna minst sagt *tvivelaktiga* reklam. Det grämer en desto mera, som den — fotad på rena vanföreställningar om Delsbo och dellborna — kommer från ett håll, vars uttalanden folk i regel bör anse så auktoritativa. Om få trakter i Sveriges land torde man ha så felaktiga uppfattningar som om bygden kring Dellarne. Jag behöver blott erinra om alla feta tidningsrubriker med »Delsbo- (eller Hälsinge-) liv», vare sig ett våldtäktsdåd begås i Skåne, eller ett rån mord äger rum i Stockholm. Att exempelvis ett rejält Delsbo-bröllop i den gamla stilen icke kunde eller kan försiggå under samma »tama» och livsvaga former som en kaffefest i en cenakelförsamling faller av sig självt. Livskraftiga människor med övermått av sund styrka behöva givetvis kraftigare utlopp för den

inneboende energin än de livssvaga och urvattnade. Lika galet som det är att av en könssvag individ sätta upp skrankor för den med kraftigare livsfunktioner utrustade människan, eller att av en cenakelfantast predika torr nykterhet för den, som långliga tider strävar hårt och mödosamt, men därefter och vid högtidliga tillfällen vill låta glädjen och den överflödiga livskraften taga ett sunt och naturligt utlopp, lika galet är det att av en utomstående utan närmare studium på ort och ställe söka bedöma förhållandena i Hälsingland och då icke minst i Delsbo och därefter inlåta sig på kritik. Det är inte utan, att man kan säga, att det därvidlag alldeles barkat — åt Hälsingland. Rättvisa uttalanden finnas dock på sina håll, det erkännes villigt. Så t. ex. säger Nordisk Familjebok, att dellborna äro kända för sin styvsinhet och slughet, ett uttalande, som är i överensstämmelse med verkliga förhållandet. Ty styvsint och även i lika hög grad *stolt* är hälsingen och enkannerligen då dellbon. *Varken han eller hans förfäder ha varit andras lakejer utan sedan urminnes tider levat ett fritt liv utan någon som helst härskande herremannaklass.*

Att dellbon även är snarfyndig och rapp i tungan samt desslikes tager mycket av belackarnes tal från den humoristiska sidan (»vi hade fäll en länsman vi å, men han kom borst») är sant. Redan på 1700-talet gav en av dellbornas präster det omdömet om dem, att de voro »släge ituten», och tiden har icke kunnat jäva detta omdöme, som ännu idag står sig. Otillgänglig vid första beröringen, som dellbon är och det i all synnerhet mot städernas kvasi-»herrar», vilka såsom turister pläga hedra »vischan» med sin närvaro, har han blivit ytterligt svår att bedöma för en utomstående, men faktum är, att de som levat bland dellborna och kommit dem in på livet och sålunda givits tillfälle att rättvisligen bedöma dem, icke kunna nog rosa dellbon för hans äktsvenska och kärnsunda uppfattning i seder och tänkesätt, för hans även efter norrländska förhållanden enastående gästfrihet, för kort sagt hans *gedigenhet* och *störvulenhet* är något, som man med skäl kan säga om hälsingar i allmänhet och då icke minst om dellborna. Tvenne goda egenskaper, som alltför litet värdesättas nu för tiden, kanske icke minst av dem, som förfasa sig över hälsingpojkarne »hujningar» och de i glädjens yra ibland avlossade lösa skotten vid bröllop och andra festtillställningar eller över even-

Gård i Jerfsö, (numera Hälsingegårdens Lanthushållsskola).

tuellt de utslag av svartsjuka (således en *temperamentssak*, som undandrager sig blodfattigt folks bedömande), vilka ibland komma till synes, men i samma veva kunna med god smak och utan synnerlig reaktion låta sig serveras notiser om rånmord, våldtäkt eller dylikt från övriga Sverige. Ty *temperament* är något, som hälsingar fått mer av än övriga svenskar, och givet är då, att livet ibland tager sig något hetare uttryck hos dem än hos andra mer flegmatiska och sävliga svenskar.

För den som haft det tvivelaktiga nöjet att något vistas bland den av storstadens dekadenskultur mer eller mindre angripna och andligen ganska urvattnade befolkningen i Stockholms närhet, är det uppfriskande och vederkvickande att färdas i Hälsingland och lära känna dess vakna och intelligenta befolkning. Man kommer i beröring med en gammal hederlig, äkta allmogekultur, säregen och allt mer fångslande, ju mer man tränger den inpå och förstår den. Det slår emot en en doft av näver och björklöv, av kåda och tjära, som kanske sticker något litet i näsan på den mer eller mindre ytlige stadsbon, men som dock har sin utsägliga charme för dem, som älska det traditionellt hävdvunna, och som känna sitt hjärta slå i harmoni med all den mystik, som alltid utstrålar från en fager natur. Det är något storslaget såväl hos befolkningen som hos landskapet.

Att Hälsingland hör till våra mest intressanta och rikaste landskap ifråga om gedigen allmogekultur är ett faktum, som icke kan förbigås med tystnad. Likaså, att det är ett av våra allra vackraste landskap, ehuru dock så föga känt (så bra kan det ock vara i betraktande av den korrupktion, som tyvärr åtföljer en alltför stor turistström, och vilken gudskelov ännu icke nått Hälsingland). Den som någon gång stått på det sägenomspunna Blaxås och blickat ut över den storslagna neiden, över vilken man kan skåda nio mil åt alla håll med blotta ögat, har ett minne

för livet: väldiga, svarta skogar, inramande glittrande sjöar och tjärnar i hundradetal, leende dalkjusor med fagra björkhagar, pampiga bondgårdar i äkta hälsingestil bland grönskande ängar och böljande linåkrar, de stora, blå Dellarne, sagoblå som den över dem välvande himlen, lugna åsar och djärva klackar, som blåna i fjärran, och som tyckas sväva likt drömslöjor kring den trolska neiden, utgörande en för länge sedan slocknad krater.

Och hur vacker är icke en tågresa från Hudiksvall till Delsbo, och att då, när man passerat tunnlarne vid »Klockarsvedja», helt plötsligt befinna sig vid Södra Dellens väldiga vattenspegel och runtom vid horisonten skönja blånande berg, ibland djärva i sin stolta resning mot skyn, ibland mjuka och böljeliknande i linjerna. Det är en tavla av oförliknelig skönhet, som svårligen låter sig beskrivas. Den måste ses. För dellbon och övriga hälsingar där omkring är denna dal det vackraste, Gud skapat; inga sjöar äro såsom Dellarne med de blånande bergen likt en krans omramande dem, med deras outgrundliga djup och deras så tätt skiftande kynnen, som göra dem än mer trolska, och de vid både sjöar och berg fästa egendomliga sägnerna, som göra sitt till att stärka banden mellan folket och den fagra bygden.

Här leva ännu gamla låtar kvar, sprittande låtar för fiol och vemodiga locklåtar för näverlur och fingerpipa, låtar som söka sin like i skönhet och poesi, trolska gamla hälsingepolskor, vemodsfulla gänglåtar och pampiga brudmarscher, som »From-Olle», »Hult-Kläppen», »Bytt-Lasse», »Lif-Anders» och andra gamla hälsingespelmän skapat, och som utöva en icke mindre stark dragningskraft på ett för skönhet och det säregna känsligt sinne, än det fagra landskapet och dess gedigna befolkning göra.

Det är ett fagert land, de blånande bergens, de trolska sjöarnes och de böljande linfältens solglänsta sagoland . . .

Dellen, Sommarbris.

4. „Helgmålsklockan klingar öfver Dellen.“

Oktoberkvällsstämning från Hälsingland.

Helge Sandberg.

Tämligen långsamt, mildt och stilla.

Sång.

1. Helg-måls-klo-ckan klin-gar öf-ver Del-len, Och i af-ton-da-ger Häl-sing-fjäl-len
2. Helg-måls-klo-ckan klin-gar öf-ver Del-len, Vec-kans släp i lu-gna lör-dags-kvällen
3. Helg-måls-klo-ckan klin-gar öf-ver Del-len, Rö-da glin-dra ru-tor-na i tjäl-len

Piano.

Blå - na rundtom-kring den fag-ra sjö, Gu - la fry - sa björ-kar-na i dun-gen;
Rin - ges ut af hen - nes stil-la bud. Släg - gor - na i smed-jan re - dan tyst-nat,
E - mot sol som snud - dar västernsrand. Öf - ver Blacksås tät-nar af - ton-dim-man

Fjär - ran ly - ser, vit bland viss - na ljun-gen, Mel - lan gra-nar-na ok - to - ber - snö.
och hur spa-nan - de än ö - rat lyss-nat, Dall - rar öf - ver våg blott mal-mensljud.
Och vid si - sta sla - get si - sta strim-man kys - ser drö-jan-de den fag-ra strand.

Edvard Fredin

HELSINGESTÄMMORNA.

HELSINGESTÄMMORNA, skriver ärkebiskop Nathan Söderblom i en »Midsommartidning» utgiven av Hudiksvallsposten 1913, äro ju av ungt datum, men deras anor sträcka sig längre tillbaka än några traditioner och urkunder. När naturen ger ljuvliga och granna uttryck åt sin glädje, ha människorna av ålder fröjdats med. Solens vårarbete blir fortare färdigt i sydligare länder. För italienska folklivet och naturkänslan är påsken vad midsommar är hos oss. Här i Tyskland, där jag nu tillfälligtvis befinner mig lekamligen, motsvarar närmast pingsten i folkmedvetandet vår midsommarstämmning i Sverige. Man har den känslan, att nu äro vi komna till årets höjdpunkt. Sitt egentliga innehåll äga dessa högtider från kyrkans heliga minnen, som lyftat dem ur naturlivet upp på uppenbarelsehistoriens och det inre livets plan. Men deras plats i naturens år är ej heller för religionen likgiltig. Den klimatiska olikheten utgör en av förklaringarna till att söderns folk icke fira någon midsommar, här i Tyskland står Johannes Döparens dag ej ens med röd stil i almanackan, — som helgdag är ej något tal — medan vi i nordnorden göra så mycket stass och väsen av den dagen. Vi bli inte klara att riktigt leka sommar förr. Men då. Vad har då kyrkan att på den dagen berätta? Om botpredikanten i öknen. Finns det i hela högtidskalendern en verksamare, mer eftertänklig kontrast än den mellan midsommarpraktiken och Döparen? I den brytningen skall dagen ses. Då öppnar sig ett perspektiv, i vilket människoögat aldrig kan upphöra att blicka.

Till det uråldriga och till det kristet religiösa sälla sig i vår tid på midsommar en del nyare strävanden, som helt naturligt söka anslutning till de stora festerna. Folk samlas för nöje eller nytta eller för båda.

Vad Helsingestämmorna vilja, är att upptaga det värdefulla i de allt vanligare och brokigare midsommarmötena och ge åt det

i någon mån en fast och värdig form. På sitt program ha de därför skrivit de sex punkter, som ingen tänkande människa lär kunna rata, om hon icke bekajas av sekterisk fördomsfrihet. (»Sekterisk» i den meningen kan man vara utan att höra till någon s. k. sekt. Och man kan tillhöra en av de s. k. sekterna utan att vara »sektarisk» i den meningen). De sex punkterna äro först och främst religionen, vidare fosterlandet, så kampen mot superiet och därmed förbundna sedliga och sociala skador och, i den mån det varit möjligt att med föredrag och kurser tillgodose bildningssträvandet, samt, icke minst, musiken, så väl den som utövas av modernt utbildade konstnärer såsom livsuppgift, som

folkmusiken. *Jag har aldrig förut märkt så som nu, hur egendomlig denna tidigt uppdrivna folkmusik, särdeles på fiol, är för vårt land.* Här nere befinner jag mig om någonstädes i musikens och sångens rike. Bach, Mendelsohn och Wagner ha sina namn särskilt fästade vid denna stad, och ojämförliga antalet stora tonsättare talade tysk tunga. *Men en folkmusik, jämförlig med vår, finns inte här.* Vi komma till annan konst, företrädd av hembygdens — och andra — målare och bildformare och av hemslöjden. Intet har på de stämmor, jag bevistat, varit mer

glädjande än hemslöjden. Intet har säkerligen kostat mer möda. Intet har skötts med mera kärlek och förstånd. Hemslöjdens betydelse skall jag ej här söka teckna. Därtill saknar jag kompetens. Jag vill blott påpeka, att den jämte folkmusiken ingår som del i en helhet av gagnarika och hoppfulla strävanden, som kunna sammanföras under namnet hembygden. Åt hembygden ägnas alltid ett av talen. Och till stämmornas önskemål hör att uppliva och ordna sådant arbete, som avser ökad kännedom om hembygden. Men vi ha i våra helsingestämmor aldrig låtit bygdekänslan förringa känslan för riket och för det allom nödvändiga.

Till dessa sex punkter skulle kunna fogas fler, särskilt kroppsövningar. Vi se, programmet räcker till. Det är därom jag gärna ville säga ett ord.

Helsingestämmorna ha kostat stora till-

rustningar. De ståtliga former, i vilka de hittills anordnats, kunna knappast komma i fråga årligen. Å andra sidan kan det icke nekas, att inga luckor böra förekomma. Midsommarfester firas ju med större eller mindre tillslutning vart år i mer än en helsingebygd. Det är svårt att se, varför icke helsingestämman årligen skulle kunna få plats någonstades. Hittills har det snarare varit flera om budet för var gång. Men vore det inte skäl i att i regel nöja sig med *ett kortare program, upptagande endast midsommardagen*. En sådan »stämma» skulle även en mindre ort lätt kunna våga sig på. Och det vore ju tilltalande, om denna vackra hembygdsfest vandrade ur socken i socken även till de mer avsidens liggande orterna. Efter råd och lägenhet kunde då med vissa mellanrum helsingestämman tagas till i större mått.

NORDISKA MUSEET OCH FOLKDANSRINGEN.

Mellan Nordiska Museet och folkdansintresset har alltid ett livligt samarbete och det bästa samförstånd ägt rum. Ur samma jordmån, ur vilken Hazeli skapelse på 1870-talet växte fram, spirade år 1880 det upsaliensiska »Philochoros» och år 1893 vid Skansens vårfest »Svenska Folkdansens Vänner», och på Skansen bildades år 1920 den livskraftiga, hela vårt land omfattande »Svenska Folkdansringen». — Det är därför klart att denna

rörelse har alla mina sympatier. »Svenska Folkdansringens» frimodiga lösenord: »*Till strid mot det oäkta!*» vill jag fatta i dess vidsträcktaste bemärkelse, så att det icke enbart gäller strid mot de gamla dansarnas eller folkdräkternas förvanskning, utan något vida mera och större: intressena, karaktären, livsuppfattningen!

— Detta Folkdansringens lösenord hör bra ihop med Nordiska Museets: »*Känn dig själv!*»

Stockholm 6 juni 1922.

Gustaf Upmark.

Nordiska Museets styresman.

FIOLSPELET I HÄLSINGLAND

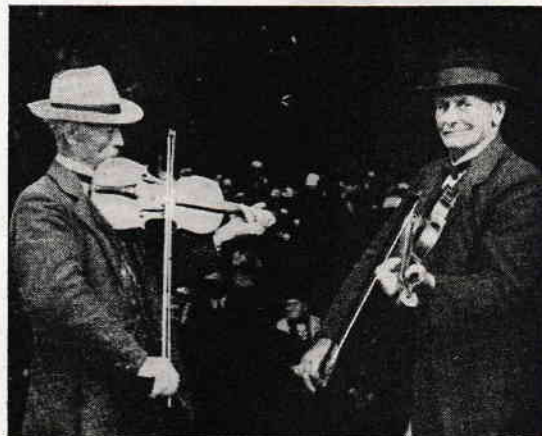
Schenell.

Härdelin.

BLAND alla krigare från Hälsingland, som deltog i Karl XII:s krig, är kaptenen Johan von Schwartz den märkvärdigaste. Han var son till soldaten J. Svart, som bodde vid Norsbron i Delsbo. Soldaten Svart, som deltagit med utmärkelse i Karl XI:s krig, var en god fiolist, men kom snart att överträffas av sonen Johan. Johan började som vallpojke på Lillvallen, men dog vid Liesna som kapten och chef för Arbrå kompani, samt hade blivit adlad till von Schwartz. Han är vår provins' Ole Bull, ty hans gånglåtar, polskor och marscher äro de skönaste vi äga i Hälsingland. Bäckens brus, skogens sus, fågelns sång, kreaturens läten och vågornas skvalp sökte han återge. Därför äro också hans låtar så varierande. Även krigarliv försökte han skildra i toner. T. ex. »Benderpolskan» och »Övergången av Düna 1701». Genom att Arbrå och Undersviks socknar tillhörde hans kompaniområde, och från dessa socknar funnos mången soldat med gott tonsinne, kommo flera av v. Schwartz yppersta låtar att leva kvar i dessa bygder och bliva bevarade åt eftervärlden. Att nämna äro t. ex. »Vågsvall», »Bolleberge», »Dellens vågor», »Delbokölen», »Slagsmål i kolköjan», »Trollet i skäckten», »Trolldans på kolbottnen», »Björnpolskan o. s. v. De flesta af dessa spelas af *Tulpans A. Olsson i Alfsta*.

Genom att hälsingar lågo i kommendering än här, än där, blevo många hälsingelåtar kringsspridda och fingo andra benämningar, t. ex. Karl XII:s favoritpolska, som kallas »Knuss Olles livstykke» etc. På Gottland låg en sommar en kommendering hälsingar. En flock hälsingpolskor blefvo då upptecknade på noter av en organist. De som nu spela de gamla polskorna bäst i dess rena form äro Tore Härdelin från Delsbo och Hall från Hassela. Den förre är kaptensson, den andre är son till en soldat. v. Schwartz' stoft vilar vid Liesna Jankas sumpiga stränder, men han lever ibland oss hälsingar i

Från v. H. Wahlman och And. Olson.

de toner han skapat. Därefter kommer Lof från Vallsta, ävenledes soldatson, Alm, Norgren och D. Dahlström från Delsbo samt Lodén från Fredriksfors.

Konsten att spela fiol är gammal i Hälsingland. Redan de gamla sagorna, särskilt de från varingatiden, omnämna skickliga fejlaspelare. I motsats till vad fallet var i flera andra landskap åtnjöt fiolisterna i Hälsingland stort anseende. Tanken var den, att ingen högmodig kunde spela fiol, emedan Gud gav musikens underbara gåva åt de ödmjuka. Genom den aktning en fiolspelare i Hälsingland sålunda åtnjöt ända till slutet av 1870-talet, kommo de gamla folkmelodierna att fortleva inom vissa särskilda musikaliskt begåvade släkter. En sådan släkt är Sjömyrasläkten i Delsbo. Av denna släkt intager hemmansägaren och kyrkvärden Hans Ersson i Sjömyra ett bemärkt rum. Hans glansperiod som spelman inträdde på 1820—30-talet. Han ägde ett rikhaltigt förråd av de gamla melodierna samt författade en massa låtar av enklare slag för brölloppen. Då den jätelike bonden klämde till, säger min sagesman, då måste både gammal och ung sno och röra på benen. Hans Ersson var mästare i *rullstråk* — kapten *v. Schwartz var dess anherre* — och i besittning av en glänsande teknik. »From-Olle» i Järfso lärde många låtar av Hans Ersson, men en annan Erssons elev, som hette C. F. W. v. Walter, lärde ännu flera av honom. W. var född i det minnesrike Hagen i Delsbo 1819 och började redan vid 6 års ålder att stava på fiolen för H. Ersson. Vid 8 års ålder fick han spela tillsammans med sin mästare på ett storbröllop. W. lärde sig sedan noter grundligt och kom senare vid en kommandering i Stockholm att erhålla goda studier i musik. De gamla låtarna hade han upptecknat på noter, men en eldsvåda förstörde den dyrbara samlingen och härigenom hade ett flertal av gammellåtar sjungit sin svanesång.

Ända från hedenhös hade Delsbo utmärkta spelmän, och alla tillhörde de denna Sjömyrasläkt. De s. k. Bjusnäspojkarna Erik och Lars voro ypperliga spelmän. De lärde mycket av Hans Ersson och av löjtn. W. v. Walter, som då bodde i Hagen. En kväll då de kommo till löjtn. W., sade han till dem, att de skulle infinna sig i verket vid Stömneån klockan tolv på natten, då skulle de få lära en låt i samspel, som skulle göra dem odödliga i musik. De gingo enligt instruktion till anvisat ställe med fiolerna väl

stämda, och om en stund började det spela en polska, som i skönhet övergick alla de förut kunde. Flera av repriserna gingo i moll och några i dur. W. v. Walter och H. Ersson var det som spelade en polska, som de nyss hade komponerat. De tego väl för att ej på något sätt sára de båda skickliga spelmännen.

I Undersvik bodde en spelman, som hette Olof Jonsson (Jönsagubben). Han var född 1814 och var en spelman av hög rang. Då han 1899 gick ur tiden, fanns det en och annan, som kunde spela hans låtar.

From-Olle i Järfso ägde samma rena teknik som »Jönsagubben», men han hade därjämte en underbar makt att få en stark och klingande ton i fiolen, sak samma om han icke var det ringaste känd med instrumentet. Många trodde därför att From-Olle kunde trolla. Det gick ock en sägen att From-Olle och Stark-Pelle i Delsbo en hel vecka varit varit vid Laforsen och där inhämtat sin sköna konst. Säkert är att då From-Olle andra gången var i Norge och en kväll spelade på ett torg i Trondhjem, kom en lång herre, som ville fresta hans fiol. From-Olle lämnade fiolen till främlingen, som knäppte på den och sade: »du har stämt bra», och sen spelade den länge herrn en låt, som han kallade för »en järnvägsresa». Då han slutat och lämnat tillbaka fiolen åt From-Olle, sade han: »Kom till mig, där jag bor på gatan X». From-Olle gick dit och nu fick han se och tala vid Ole Bull, världens dåvarande störste fiolist, och vad mera var, han fick lära en massa konstgrepp, som han ej förut kunnat ana. En fläkt av Ole Bulls »Säterjentens söndag» går därför genom alla From-Olles kompositioner. Han författade nämligen 1,200 polskor och 16 marscher, vilka alla sattes av honom på noter, men en hans dotter förstörde alltihop. From-Olle var ett musikgeni av första klass. När From-Olle, Fr. Walter, A. Abrahamsson, Falkarne och A. Norling från Bjuråker stämde ihop, då var det musik, som hette duga. Det var till slutet av 1860-talet, som folket levde sitt glada musikliv och spelman var den, som ledde glädjen på bröllop och slätteröl. Men från nämnda tid till 1873 var det ett utrotningskrig på fiolspelmän i våra bygder. Fiolmusiken blev då inregistrerad bland de svårare synderna och härigenom kom fiolspelet på dekadans, tills hälsingestämmorna började med sina spelmanstävlingar, då de gamla låtarna åter kommo till heders. Tack

vare vår ärkebiskop och musikern Sven Kjellström har åtskilligt räddats undan förgängelsen.

Erik Ljung från Delsbo, 72 år gammal, och Karl Sved, 77 år gammal, återgävo vid Hälsingestämmans spelmanstävlingar många av delsbolåtarna i dess rena form. Bröderna Bergqvist från Järfso spelade flera av v. Schwartz' bästa polskor samt Karl XII:s egen polska. Deras samspel var utmärkt. J. Forslin är väl känd av alla helsingar för sitt vackra och rena spel. Han är från Bergsjö.

I Järfso finnas många goda fiolister, men av dem uppträdde blott några få denna gång. I den dalgång, som sträcker sig från Järfso-klack över Välsjö, Nordsjö, Kalf och Nor, är det icke mindre än 51, som spelar fiol. På finnstället Hästberg äro ett halvt dussin fiolspelare. Abraham Abrahamsson från Tå, som tävlade och vann första pris, är av en gammal spelmannssläkt. Hans far följde ofta From-Olle på utfärder. I tio släktled har de varit musikaliska. From-Olles far var soldat och deltog med utmärkelse i 1788—90 års finska krig. Hans kompanichef hette Gyllengam och var skicklig fiolist. Han blev svårt sårad i en batalj och låg länge sjuk. Under denna hans sjukperiod lärde han From noter, som denne sedan i sin tur lärde sonen, som kunde noter förr än läsa i bok.

På Bollnäs fattiggård dog 1914 vid 86 års ålder en fiolist, som hette Anders Jansson, alias »Vingel-Anders». Han var ovanligt skicklig polskspelare, men hans polskor hade hemska namn såsom »Fyrdjävulen», »Jävul Jävulen», »Då fan tog länsman», »Helvetespolskan» etc. När han spelade sina svåraste låtar och liksom levde upp i musiken, trodde många, att det var Belsebub som spelade, och skicklig som han var, bidrog han icke litet till, att de frikyrkliga ansågo honom som ett redskap i den ondes tjänst. Hans bästa polskor och valser spelades av Marta Lindahl från Järfso och E. Eriksson från Arbrå, M. L. död 1915 och E. något år senare. Båda i unga år. Komme nu J. v. Schwartz upp ur sin grav och på en Hälsingestämman, då spelmanstävlingarne pågingo, såge han, att efter 200 år stode ändå hans musikaliska rike fast, och dess folk vore honom troget.

— toner än från forna dar
ljuda där i skog och dal,
vilda som en storm på hav,
milda som en tår på grav.

Lyssnen då vänner på
hemländsk hundraårig sång,
lyssnen, älsken, lären den,
sjung den, sjung den sjelve sen;

Fr. W. v. Walter.

Trollmarschen. (Felle Schenell från Gnarps)

o.c.

Polska, From-Olle, Järvsö.

Upptecknad och för andra viol
notsatt av Thore Wärdelin

JON ERIK HALL.

I Hassela socken i Hälsingland mot Medelpadgränsen bakom den majestätiskt höga Luråsen bor en man, som heter Jon Erik Hall.

Han äger ett skogshemman, liggande ganska isolerat vid den natursköna Hasselasjön; han är således till yrket bonde eller hemmansägare, men — han är också en spelman av Guds nåde. Du behöver blott höra de första stråkdragen av låten och vet vad han går för.

Allmogemusiken från Norra Hälsingland skiljer sig rätt betydligt från den i Södra Hälsingland, som man betecknar med namnet From-Olles-typ. From-Olles låtar gå mestadels i dur (ja, några mollsaker finnas ju) och de flesta äro 16-delspolskor. From Olles marscher gå också i dur och utmärka sig för övrigt för en viss hurtighet, påminnande i mångt och mycket om militärmarscher. Helt annat är förhållandet med låtarna från Norr-Hälsingland; de gå med få undantag i moll. Männe det beror på naturen här uppe?

Man skulle vara frestad tro detta, när man gör en resa från Dellarna och uppåt Hassela. Mörka skogar, svarta sjöar och tjärnar, flodliknande åar med vattenfall, med ett ord en trakt obeskrivligt vacker och vild, det är vad man får se, när man gör den resan.

Sådant synes ha inspirerat Hultkläppen och Dunder-Ante (avlidna storspelmän från Hassela och Bergsjö; verkliga original för övrigt), och sådant synes också ha inspirerat Jon Erik Hall.

Den milslånga Hasselasjön med sina vikar och uddar, med än leende än dystra perspektiv, Luråsen och Elfåsen, Fagnäsullen, Svartberget, allt det där känner man igen, när man hör Halls musik.

Men Hall spelar inte allenast polskor, som andra komponerat, han är själv först och sist kompositör, och jag spår, att den dag kommer, då Halls saker komma att väcka uppseende över hela landet.

Jag minns från tävlingen i Hudiksvall 1910, när Hall hade varit fram och spelat till sig

ett första pris och de saker han spelte hade väckt uppseende hos prisenämnden, hur han blev tillfrågad av Sven Kjellström, om han inte hade några egna kompositioner också.

Den blyge Hall såg med sina blå ögon upp på den frågande och svarade »nej», varpå han lämnade estraden. Jag stod strax intill och bredvid mig en spelman från Bergsjö; denne sade till mig: »Hall säger han inte har några egna låtar, men alla han spelat i dag, har han hittat på själv.» Från den stunden insåg jag, att här hade vi en spelman som komme att sätta betydande spår efter sig för all framtid på folkmusikens område.

Halls låtar gå i moll, jag vet knappt om han har en enda i dur, jo, »Fjunsävsn» i F-dur, där sista repriserna påminner om Mozart. Där ha vi »Svartbergsvalsen» i G-moll med 3 granna repriser. Så ha vi »Fjunsäpolskan» i C-moll; »Elvås-polskan» i C-moll; »Avskedsgånglåten», likaså i C-moll; den sista är någonting helt enkelt storartat.

Dessa äro i mitt tycke de förnämsta av Halls låtar. Men han har komponerat många andra saker, som inte här kunna uppräknas; helt nyligen hörde jag av hälsingespelman Öst, att Hall hade en låt under bearbetning i B-moll, som skulle vara någonting särdeles fint, men den var så svår, att Öst sade sig icke våga sig på den, och då var den nog så krånglig med sina många B. Hall har vurm för B-tonarterna.

Den som hört Halls låtar och varit hemma hos honom där han bor tätt under Elvåsen på södra sidan om Hasselasjön, den förstår sambandet mellan Halls musik och den natur, som omger honom. Då sommarnatten drar sin slöja över näjden och dimmorna stiga upp från sjön och i fantastiska slingor sväva uppefter Elvåsen, då händer det ibland, att trollen sjunga i hålorna. Endast den som har musiken kär kan höra och förstå deras sång. Hall har hört och förstått den, och hans härliga låtar gömma skatter av skönhet och mystik.

Th. H.

J. E. Hall, Hassela.

FROM-OLLE, STORSPELMAN FRÅN HÄLSINGLAND.

SOLDATEN vid Järfsö kompani N:o 56 From, som deltog med utmärkelse i de båda sista finska krigen, var fader till Olof Jonsson From — From-Olle.

Denne föddes på soldattorpet i Sjövästa i Järfsö 1794 och dog på samma ställe 1873.

From-Olle var ett av de yppersta snillen i musikväg, som Hälsingland hittills kunnat uppvisa. 1814 gick han till Norge barfotad för att få höra Ole Bull spela, och det säges, att han av denna fick en fiol i present. Fiolen lär finnas kvar i den s. k. Lappmyrgubbens ägo, men vanskött och misshandlad som den blivit, är det intet märkvärdigt med den.

From-Olle hade spelat på 416 bröllop, och han hade som princip att författa 2 polskor för varje bröllop, en för bruden och en för brudgummen. Han nedskrev dessa på norblad, som han själv linjerade upp. Han var mästare i konsten att läsa och skriva noter, men genom sonens drumlighet gick allt förlorat. Sonen Mårten, hos vilken han slutade

sina dagar, saknar all musikalisk begåvning.

Då From-Olle dog, efterlämnade han en kista full med noter. Detta rika notförråd blev strax efter hans död genom sonens djupa okunnighet förstördt, i det de klipptes sönder och användes till spolpipor m. m.

Det är blott en och annan av de enklare polskorna, som finnas kvar. De bästa gingo i graven med honom själv.

From-Olle hade många elever. Bland dessa voro Lappmyrgubben och soldatsonen Anders Lif. Lif var född i Boda, Järfsö, 1829 och dog å Järfsö fattiggård år 1906. Där fick han inte ens behålla fiolen, utan den tog kommunen ifrån honom och sålde för att på så sätt få en inkomst för hans vivre! Lif Ante var grovarbetare. Han var den bästa av From-Olles elever — har lämnat efter sig en enda känd men dräplig polska, »Lif Antes polska» i B-dur. De övriga From-Olles elever nådde ej läraren ens till fotknölarna.

Th. H.

Sommarafton.

Motiv från Järvsö av
Edvard Fredin.

*Kvällen sjunker sommarfager
över Ljusnans blanka lopp,
och i gulrött solrökstöcken
glänser Järvsöklackens topp.*

*Fjärran mellan gröna granar
lyser kyrkan på sin ö,
och från ängens slagna vretar
stiger doft av hässjat hö.*

*Bergens linjer buktigt blåna
kring den aftonväna bygd,
älv och gården, skog och gårdar
famnande i vänligt skygd.*

*Genom dungen slingrar stigen
under mörka kronors sus,
och på dunkla odonriset
dallrar solnedgångens ljus.*

*Skära, klängande i mossan,
stå linnéorna i blom,
slösande i julikvällen
mandelångans rikedom.*

*Strax invid på våta tuvor
lysa hjortronen som gull,
och från barrig gren i tallen
Sjunger trasten vemodfull.*

*Solen slocknar, sommarskymning
ruvar drömtung över skog.
Lyss! En vindfläkt . . . Det var dagen,
som den sista sucken drog!*

ETT LITET BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM HÄLSINGESLÖJDEN

av FRU STINA RODENSTAM.

Hem, hembygd! Huru många ljusa, fagra och leende eller sorgsna och vemodiga minnen och tankar väcka ej dessa ord till liv i våra hjärtan! Manande fram bilder, som outplånligt inetsats i djupet av vårt väsen, och som för var och en av oss ha sina säregna drag.

Interiör av allmogestuga i Hudiksvalls Museum.

Om hembygden för oss en och var är den plats på jorden, där vi vuxit upp, och vid vilken vi äro fästade med våra hjärterötter, där allt är oss välbekant, varje tuva och sten, varje åker och äng, varje backe och dalsänka, är hemmet platsen, där vi lärde oss tala, tänka, hoppas och tro, eller den plats, där vi vid mognare år redde eget bo och gävo barnen vård och fostran.

Kännedomen om hembygden kan ändå vara ganska ytlig, och vilja vi vinna kunskap om dess kultur, måste vi med kärlek och ihärdighet söka densamma.

I vårt vidsträckta land med de skilda landskapens olika natur och folklynne har nämligen just på grund av olikhet för de olika bygderna karaktäristiska alster av allmogeslöjd och allmogekonst danats fram, vadan man kan säga, att de olika landskapens växlande mönster och färgsättningar ej äro alster av inlörd konst utan rent av natur.

Formen och färgen ligga så att säga folket i blodet, om ock för individen mera omedvetet.

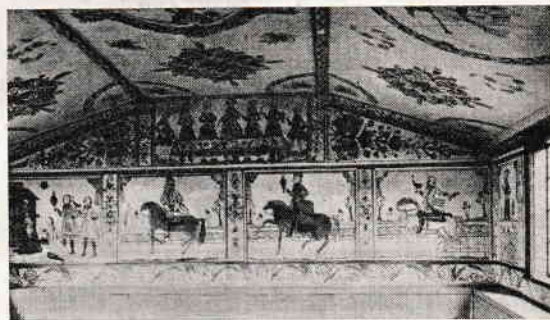
Vi ha här i vår provins ej minst i den textila konsten att uppvisa sådana särdrag. Då denna konst i sig ej blott innefattar

vävnad och flätning utan även vävnadens utsmyckning med nålens hjälp, inbegripa vi i detta uttryck allehanda vävnader från enklaste buldan till finaste brokad, liksom ock alla spets- och hålsömsarbeten och andra broderier, avsedda att gagna eller pryda.

En författare säger, att det textila arbetet på ett sådant sätt sammanfaller med mänsklig utveckling, »att det arkeologiskt sett kanske mer än något annat blir en mätare av släktets kulturståndpunkt.»

Den textila konstens tidigaste uttryck var snoning eller tvinning och flätningstrådarnas sammanfogande genom att varannan gång lägga ett antal sådana över och under varandra antingen endast i vertikal riktning eller också såsom i vanlig väv såväl vertikalt som horisontalt. Spånaden skedde i äldsta tid med spånkäpp, spinnkrok eller slända, redskap som på sina ställen begagnats genom århundraden ända till våra dagar.

Den äldsta vävstolen bestod endast av en träbom mellan två jämnhöga träklykor eller sidobommar, vilka nedsattes i marken, eller ock torde tvärbommen ha anpassats mellan tvenne jämnhöga träd och upplagts mellan deras förgreningar. Garnet fästes å den övre bommen antingen direkt med yglor eller ock lades det över en käpp, som fastknöts vid

Målningar i en gammal hälsingestuga.

bommen, skel anordnades genom extra spjelor, varöver trådarna lades i viss ordning, beroende på vävnadens art. Även de nedre ändarna av tråden eller varpen fästes över en bom, och hela vävstolen i dess primitiva form liknade en ram.

En betydande utveckling vann vävstolen genom det att bommen gjordes rörlig, så att längre vävnader på en gång kunde utföras.

Man har ansett, att enkel tvåskaftsvävnad varit allena rådande i norden till tiden efter Kristi födelse, då tre- och fyrskaftsvävnaden här utbreddes. De äldsta mönster i fyrskaftsväv äro gåsögonmönster, bildade genom inslagstrådarnas ordnande i jämnlöpande, trappliknande avsatser, över varpen från höger till vänster. Gåsögon eller korndräll torde vara välbekanta, och från gravfynd ha vi rika bevis på denna vävnads tidiga förekomst i norden. Här i Hälsingland, där man i allmänhet rört sig med enkla vävnadsarter, har denna teknik varit mycket populär. Utom denna fyrskaftsväv förekommer en liknande i sex skaft, som i synnerhet i västra Hälsingland varit mycket utbredd.

Andra inom provinsen förekommande vävnadsarter äro dräll, rips, flossa och damast samt vävnader med en mängd olika inredningar inom samma grupper samt vävnader med inplockade mönster, varå vi på hemslöjdsutställningen här ha ett gammalt intressant prov från södra Hälsingland och många från norra Hälsingland. Däremot äro endast få gobelängvävnader kända. Av den i Jämtland och Bohuslän väl representerade dubbelvävnaden eller finnvävnaden, som i Norge är så allmänt utbredd under namn av flänsväv, känna vi här blott få prov, som alla med varandra överensstämja i färgsättning.

Råmaterialet har i regel varit lin eller — sparsammare — ull, något hampa och nässel fibrer, halm och säv. Som bekant har linodlingen under århundraden varit en av provinsens huvudnäringar, och hälsingelinet har åtnjutit stort anseende. Visserligen var det rätt strävsamt arbete med linets beredning under den mängd olika behandlingar det måste genomgå, men mödan lönades genom det goda resultatet, och det var en fröjd för husfolket att se det glänsande, silkeslena linet färdigt att användas till olika slöjd i hemmet eller att avyttras i närmaste stad eller på marknaderna i Sala, Västerås, Hedemora, Uppsala och Trondhjem. Var arbetet med linet mödosamt, så förstod man att göra det lättare genom små skämtsamma upptåg och kvicka ordbyten.

Den s. k. bytshjälpen, som i Uppland ännu i min barndom så ofta förekom, har

förekommit även i Hälsingland. Så t. ex. i Bjuråker vid spinnandet till brudutstyrseln. När Bjuråkerspojken på fredagskvällen gick ut och friade och det på lördagen blev bekant i byn, att »Pär och Brita gjort visst», då gällde det för stintorna att till kvällen samlas i »brudämnets» hem för att »re linet».

Linnet klyftades då och häcklades av de glammande stintorna och vreds ihop i små toppar. Allt efter som man ville visa sig hedersam, tog man flere eller färre toppar med sig hem för att spinna åt brudämnet, släkten mer än de övriga. Det garn, som blev spunnet, gavs åt brudämnet fint sammanfogat i små tottar, brudtottar, omvirade med ett sidenband, och därav skulle bruden väva lärft till brudgumskjortan och till gåvor åt släkten, vilka färdigsydda skulle utdelas lördagskvällen före vigseln. Till en sådan släktväv kunde en stinta få väva ända till 170—200 alnar.

De ståtliga brölloppen i gamla dar, då brudföljet kom ridande till kyrkan på 80 till 100 hästar med spelmän i spetsen par om par, äro nu ett minne blott. I Bjuråker skulle både brud och brudgum rida på blacka hästar, i Delsbo helst på appelgrå.

Till brudutstyrseln hörde i Delsbo »knyp-pel», avsett till sängens prydnad, i Bjuråker syddes näversöm på örngott och lakan och i Järvsö tofssöm eller Järvsösöm.

Hemslöjdsrörelsen är en sund nationell rörelse, ägnad att särskilt stödja de svenska lanthemmen.

De svenska hemslöjdföreningarna ha till gemensamt gagn och stöd bildat »Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund», och arbetet för hemslöjdens pånyttfödelse och nationella utveckling pågår såsom aldrig tillföre i vårt land.

Likasom industriens uppblomstring är en för landet synnerligen betydelsefull fråga, så är ock hemslöjdsrörelsen utveckling en för de många små hemmen och de ensamma arbetande en fråga av stort värde, och de många hemmens godhet och förkovran är av ingripande betydelse för hela landets blomstring.

Svensk textilkonst står i närvarande stund så högt, att ingen behöver fylla sitt behov från främmande land. Allt kan åter tillverkas inom landet.

(Midsommar, Hudiksvallsposten och Ljusdals Tidning 1913.)

Hildegun väverska

I.

Hildegun sitter i vävstol'n
femtonårig och söt
och skedklaven dunkar och dunkar
vid ljud av fallande spröt.

Hon nattvardspsalmbok skall köpa
och klänning, strumpor och skor,
ja, nu skall hon väva och samla
en sparpennning, riktigt stor.

Kring hals och smidiga axlar
faller det gyllene hår;
där ute kring stuguknuten
en blommande linbölja går.

Med allvarsmin hon väver
i drällens rutiga våd
de heliga tankar hon lärt sig
av pastorn om synd och nåd.

Var gång som skottspolen rullat
sju varv genom trådarnas nät,
hon hunnit med alla budorden
samt frågorna: »Vad är det?»

När tygbommen klippts till dukar
och lastats i mammas korg,
den såldes för tretti riksdaler
på stadens närmaste torg.

II.

Hildegun sitter i vävstol'n. —
Så mycket väl aldrig tröt,
ty skedklaven dunkar och dunkar
vid ljud av fallande spröt . . .

Nu tryter det mynt till brudstass
och dessutom ring och skor
och nu skall hon väva och samla
en sparpennning, riktigt stor.

Det doftar av mogen honung
ur blommande videsnår
och rusiga vildbin surra
kring ängarnas vita vår.

Nu präntar hon marknadsvara,
rosiga dukar och blå.
I stilfulla delsbomöster
de upphöjda ränderna gå.

Men nu är ej mer som det skulle
ty tanken vill ej gå fritt
och ofta stannar spolen
i farten på vävens mitt.

Och rätt vad skottspolen löper
i växlande väv och drill —
släpper hon skytteln och sjunker
i tankar drömmande still:

»Vad är det, min gud, som fattas
och ger mig oro i sinn?
Det här ger ej bröd och pengar
och ståt åt brudstolen min!

Den gossen därborta i granngådn
förtrollar — så visst jag tror —
båd' tankens och vävens trådar . . .
Här blir varken ring eller skor.»

VIKTOR MYRÉN.

I VALLSKOGEN.

DET var så mycket knott och broms i skogen, så det var omöjligt för kräken att gå ute på dagen. Klockan tolv på natten kommo stintorna ut ur sina stugor, de hade jätbälten om livet med kniv och »släkjepåse» och de hojade och ropade åt varandra: »Är ni re' reds? Ska vi lösa nu?» — Och sen blev det liv på vallen, ska' jag säga! I långa rader sprungo korna ur fjäsen, råmade och krumbuktade, kalvarna kesade och fårena stimmade om varandra och alla stora och små skällor pinglade så lustigt. Men över alltihop ljödo stintornas rop, när de kallade på sina kor. Så bar det av ut genom ledet och rätt upp till skogs. En av stintorna började sjunga och locka med en förunderligt hög och silverklar röst och på ett tag blev den tysta skogen full av röster och ljud, som ekade mellan åsar och bergtoppar. Långe, länge hördes låten av röster och skällor runt om i bergen, men så blev det tyst på vallen.

De små grå fäbostugorna lågo där i den ljusa sommarnatten med stängda dörrar och fördragna vita gardiner och sågo rent övergivna ut. Men i stugan längst bort steg rök upp ur skorstenen och där var folk hemma. Gamla Kersti jätte vallens alla getter, över femtio stycken, och de fingo minsann stillas inne, så länge knotten var så svår i skogen. Det var inte att begära, att en gammal män-

niska på nära sjuttio år skulle ränna omkring i skogen med en hop tokiga getter, när »åten» stod som ett stim omkring dem. Kom det bara litet regn ett tag, så slogs vingarna av bromsen och knotten blev frusen och höll sig undan, och sen skulle nog

Kersti till skogs med getterna, vore det så hundra.

Nu skulle väl gamla Kersti egentligen ha gått och lagt sig, men i stället satt hon på spishällen och makade ihop bränderna under messmörskitteln, som hängde på »vindställningen» över elden. Det var främmande i stugan. På en pall invid spisen satt ett herrskapskvinnfolk, som kommit till vallen på aftonen och allt sedan dess gått omkring med ett lyckligt leende över sitt ansikte. Och hon kunde ju inte låta bli att le, hon var mitt uppe i barndomsminnen hela tiden och hade nästan glömt bort, hur många år hon redan hunnit bo i en stor stad.

Mor Kersti hade varit litet avmätt och fåordig att börja med. I denna lyckliga trakt, utan turister och sommargäster, kom det inte ofta »okunnigt» folk så där långt till skogs, så det var bäst se efter först, vad det var för slag. Nu var detta tydligen undanstökat och hade utfallit så pass lyckligt, att Kersti var nästan lika road av att berätta, som den främmande att höra på. Ute kändes det svalt den korta stund solen stod bakom berget, men inne i stugan

En äldre förnämlig lurblåserska från Forssa.

vid spisen var det varmt och skönt. Kersti tog ned sin lilla järnpipa från spiskupan, fick eld på en vedsticka från glöden under kitteln och började röka. Och så började hon berätta om alla de äventyr och underligheter hon upplevat under de många år hon varit fäbojanta på olika vallar. Förr i världen fanns det både vilddjur och annat av ömse slag i skogarna, och Kersti var inte mer än femton år, när hon började jäta, så det var inte för en slikan lillstinta att vara rädd och gruvsam. Och den främmande fick höra om björn och varg, som rivit kräk och skrämt folk, och om en björnstackare, som fått en stor sticka i labben och kom linkande mot fäbostintan och ville ha hjälp, och slickade på hand till tack. Och Kersti hade sett sjöormen i en skogstjärn mellan näckrosorna, och hon hade haft att göra med skogsrå och underjordiska och småfolk. Och skogsfruns stora, vita getter hade gått i sällskap med Kerstis kräk ända fram till vallen, men så försvunnit i ett enda tag, så det var lätt att förstå, vem som var matmor åt dem. Och så gnolade Kersti en underlig lät med många konstiga ord till, det var trollkäringsens locklåt, som hon brukade huja i skogen för sina kräk. — Det var knappast slut på låten, då raska steg hördes på trappan, dörren gick upp och en hel flod av solsken strömmade in i den skumma stugan. Mitt i klarheten stod Marget, yngsta stintan på vallen. Hon hade mörkt hår och bruna ögon, som lyste och glittrade som vattnet i en skogstjärn, och något så fint och mjukt som hela hennes lilla ansikte kunde man rakt inte tänka sig.

»Kära, sitter ni här, och sänga är inte rörd än! Ja blev rent undrom när ja kom hem å inte såg nära männischa, å så getta ja sta ut å leta. Ja geck ifrån krake däri skogen, dom tar säj nog hem själv, när dom vill in å brömsen blir för svår.» Den främmande reste sig långsamt och strök med handen över ansiktet som efter en dröm. Hon hade setat och stirrat in i glöden och hört på Kerstis underbara historier, så att hon alldeles inte sett färgspelet av solen på de små blyinfattade rutorna. Nu gick hon ut på bron och ställde sig mitt i solskenet.

Den ena åsen höjde sig bakom den andra i olika blå färgtoner, dimman steg sakta uppåt och daggen glittrade i gräset och på träden. Fåglarna hade sjungit mäst hela natten, men nu skreko de och höllo ett väsen utan all ända och göken ropade i alla väderstreck. Nere vid bäcken språkade

en taltrast, det lät så underligt med de många olika tonfallen till vattnets entoniga brus. Men längst bortifrån skogen hördes den glada låten av skällorna och stintornas höga, klara röster. — Marget tog den främmande i hand som för att leda henne. »Nej, nu tar ja frun mä mäj, eljest språken dom 'a rent fördärva här på vallen!» Och hand i hand gingo de över det daggvåta gräset bort till Margets stuga.

Där var för behändigt! På båda sidor om den vitstrukna, öppna spisen hängde långa handkläden med röda rosor i delsbösöm, samt knypplade spetsar, röda rosor på hänglakan och »huvor» i den höga sängen. Vitskurade trä möbler, hemvävda mattor på det vitskurade golvet och skogsblommor i ett glas mellan de vita kattungardinerna i det lilla fönstret. Vitt och rött, rent och ljuvligt! Man kunde gott förstå fäbostintan som sa: »Hä är som bröllop vareviga dag däri stuggen min. Sänga står pynta å fin som e bru, å lökvasten står som en brugum däri spisvrån!» — Marget satte sig på spisbänken och storskrattade, då herrskapskvinnfolket tog en stol och klev på för att komma upp i den höga sängen.

»Jamen nu! Har ni ligge på halm förre?»

»Å Marget, för alla de nätter jag legat i fäbostugor! Jag är väl inte så obildad heller, fast jag bott i en stad i många år!»

Och så blev det skratt igen, mäst åt rakt ingenting.

»Kan ni rätta ut bena då?»

»Inte, stinta! Men det gör ingenting, jag tar spänntag emot sänggaveln!» Mera skratt.

»Nej, nu är hä täfft lell! Vänd er åt väjja å söv. Å gonatt, fast hä är möran!»

Och Marget steg beslutsamt upp och gick in i ostkammaren innanför, där hon hade sin säng. Så blev där äntligen en liten blund.

Men det töva inte länge förrän hela vallen genljöd av skällor, grövre och grannare. Kor och småkräk kommo hem från skogen, mätta och belättna, och ville in i fäjsen från broms och »sve». Och stintorna fingo inte vara trötta och sömniga för nu skulle det bindas och mjölkas.

Nu var det slut på fröjden och den främmande skulle draga sina färde. Hon hade gått för varv i stugorna och sagt farväl och fått så många vänliga nickar och trovärdiga handslag, att det kändes riktigt varmt om hjärtat. Hon vände sig om, innan hon kröp genom ledet, och såg än en gång uppåt

vallen. På trappan till första stugan stod Marget och skuggade med handen över ögonen för solen. Hennes vita tänder lyste lång väg.

»Hä blir långsamt när ni drar å gåle» ropade hon. Det var lika mycket sagt som ett långt tal.

Och när den främmande gick på spången över bäcken, hörde hon än en gång Margets röst, men då mest som ett eko i bergen: »Kom igen, kom igen!»

Ida Gawell-Blumenthal.

»Delsbostintan».

Midsommarnatt.

Dikt av Dr. Alfred Jensen.

Över Ljusnans och Dellarnas vatten
sprider dalande solen sin glans,
och i skymmande midsommarnatten
flätar ången sin daggiga krans.
All naturen har skrudat sig fager,
i en bidande stämning försatt,
i en natt utan bländande dager,
i en dag utan mörknande natt.

Över klippan står furen och drömmer
om den snö, som för vårsol smält bort,
och i skogstjärnen näckrosen glömmet,
att den nordiska sommarn är kort.
Med en sista förtonande dymning
somnar vågen vid famnande kust
för att väckas vid rodnande gryning
av de tidiga fläktarnas pust.

I förtrollande minnenas dvala
söves själen till ro av en röst,
som, fast tiggande, hörbart tycks tala
ur naturens föryngrade röst.
Jag en hälsning från fjärden förnimmer,
jag hör häggens och björkarnas sus,
jag ser brusande älvar med timmer
och av rönнар beskuggade hus.

O du drömmande midsommarvaka
med de bleknande minnenas mängd
omotståndligt du lockar tillbaka
till en lustgård, vars port varit stängd.
Jag med löje, som kväves av gråten,
till din mossiga bädd styr min färd,
likt en pilt som från villande stråten
hittar hem till sin födelsehärd.

NÅGRA FRAMSTÅENDE MÄN FRÅN HÄLSINGLAND.

SÄLLAN har väl ett enstaka landskap födt fram så många »storkarlar» som Hälsingland. Vad männe detta beror på, och ur vilka hem hava dessa utgått?

Man skulle kunna tänka sig, att de landskap, som varit rikast på stolta herresäten, haft de största möjligheterna att skänka fosterlandet söner, som från spädaste barn-dom danats till män, värdiga landets högsta befattningar. Med få undantag ha dock dessa framvuxit ur präst-, bonde- och borgarhem bland vårt lands vildaste och kargaste men kanske likväl fagraste natur. Jämför Småland, Värmland, Dalarne och Hälsingland; med Västergötland, Östergötland, Södermanland och Uppland, så finna vi, att de förstnämnda landskapen danat de flesta förmågorna. Vi vilja blott i detta fall visa på några få bland de många kraftkarlar, som utgått från Hälsinglands präst-, bonde- och borgarhem.

Professor Christoffer Aurivillius.

Vem kan se denna vackra bild av Forssa prästgård i Hälsingland utan att erinra sig en ädel man, som där ägde sitt hem och

Forssa prästgård.

som förstod att här, gynnad av den fagraste omgivande natur, skapa ett paradys mitt i skogsbygden.

Forssa prästgårds trädgård under prosten E. W. Aurivillii tid var ett ställe, dit den omgivande nejdens befolkning och även långväga ifrån kommande resande vallfärdade för att se på en mönsterträdgård, vars like troligen ej fanns i hela Norrland.

I detta paradys uppväxte bland annat under den kärleksfulle faderns, naturforskarens och naturvännens vård och hägn, två söner, vilka som naturvetenskapsmän gjort sina namn kända i vida kretsar, och av vilka den ene år 1901 blev korad till K. Vetenskapsakademiens ständige sekreterare.

Boren hälsinge och på mödernet härstammande från en släkt, vars rötter trängt djupt ned i Hälsinglahds jord och därifrån dragit must och näring, den Forsellska släkten, och på fädernet från den fräjdade och i svenska lärdomens hävder berömda släkten Aurivillius, kunde i fråga om lärt påbrå knappt någon gå bättre rustad ut att möta livet än Per Olof Christoffer Aurivillius, född i ovan-nämnda prästgård den 15 januari 1853. Han genomgick Hudiksvalls läroverk och tog där studentexamen våren 1871, inskrevs i Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala 1872, blev fil. kand. 1877, fil. lic. 1879 och fil. dr. 1880. Efter att ha innehaft åtskilliga befattningar såsom lärare m. m. blev Aurivillius biträde vid Riksmusei entomologiska avdelning i juni 1879, vikarierande intendent därstädes 1881, professor och intendent vid samma avdelning år 1883 och som förut omnämnts K. Vetenskapsakademiens sekreterare år 1901.

Såsom innehavare av denna höga befattning har prof. Aurivillius haft rikt tillfälle att ådagalägga en fast otrolig arbetsförmåga och ett sällsamt nit för akademiens bästa och detta särskilt under en tid, då krävande upp-gifter förelegat, såsom planläggningen och fullbordandet av de nya byggnaderna för akademien och riksmuseet, och trots de dagliga dryga expeditionsgöromålen har tiden dessutom räckt till för naturens studium inom det område, varpå prof. Aurivillius särskilt specialiserat sig, nämligen den entomologiska forskningen.

Möjligheten att medhinna så mycket ligger just i det noga tillvaratagandet av tiden och ett systematiskt utnyttjande av densamma under grundligt, ihärdigt och troget arbete.

Professor Aurivillius var under tiden 1877—78 Gästrik-Hälsinge nations kurator och valdes år 1900 till hedersledamot av samma nation.

Slottsarkitekt Agi Lindegren.

August (Agi) Lindegren född i Hudiksvall 1856; Föräldrar: handlanden A. T. Lindegren och hans hustru Rosa Regnander. Elev vid Tekniska högskolan 1877—82 och vid Akademien för de fria konsterna 1882—85. Studerade i Frankrike och Italien 1885—86, i Tyskland och Italien 1888 och 1890 samt i Tyskland och Frankrike 1896. Arkitekt i Överintendentsämbetet (Kungl. Byggnadsstyrelsen) 1885, slottsarkitekt vid Drottningholm 1894 G.-H. nations hedersledamot 1904.

Utg. skr. Mariakyrkan i Västerås. Ritningar till bl. a. Biologiska museet, Villa Martin, Gust. Vasa-kyrkan, ledd restaureringen av Västerås domkyrka, Trefaldighetskyrkan i Uppsala, Hudiksvalls kyrka, Klara kyrka i Stockholm m. fl.

(Ur G.-H. nations matr. 1912).

Regeringsrådet Herman Palmgren.

J. H. Herman Palmgren f. i Forssa 1865, föräldrar: organisten och skolläraren J. Palmgren och hans hustru E. H. Åström. Stud. i Hudiksvall 1883 och inskr. i G.-H. nation i Uppsala samma år. Fil. kand. 1885, jur. kand. 1891, v. häradshövd. 1893 Adj. ledamot i Kammarrätten 1894, notarie, sekreterare och advokatfiskal därst. och kammarrättsråd 1906; Kanslist hos Riksdagen 2:a kammaren 1894—96 m. m. Sekret. hos 1901 års kommitté för angivande av förslag till bestämmelser om inkomstskatt och obligatorisk självdeklaration. Tillkallad sakkunnig för att inom Finansdep. utarbeta

förslag till beskattningsförfattningar. Regeringsråd 1909, ordf. i Sällskapet för folkundervisningens befrämjande 1912, inspektör över Ateneum för flickor samma år.

G.-H. nations hedersled. 1909.

(Ur G.-H. nations matr. 1912).

Ärkebiskop Natan Söderblom.

Lars Olof Jonatan (Natan) Söderblom, född i Trönö 1866. Föräldrar: kyrkoherde Jonas Söderblom och hans hustru Sofia Blume. Mog. ex. i Hudiksvall 1883, inskriven i Gästrik-Hälsinge nation i Uppsala samma år. Fil. kand. 1886, teol. kand. 1892, prästvigd 1893. Predikant vid Uppsala hospital 1893. T. f. pastor vid svenska församlingen i Paris m. m. Teol. dr vid universitetet i Paris 1901. Professor i teol. prenotioner m. m. vid Uppsala univ. samt kyrkoherde i Hel. Tref. förs. 1901. Uppförd på förslag till professor i religionshistoria vid univ. i Leiden 1900, i Berlin 1909. Kallad till professor i religionshistoria vid univ. i Leipzig 1912. Deltagit i ett flertal kongresser och universitetsmöten. Korad till ärkebiskop år 1914. Gästrik-Hälsinge nations förste kurator 1892, studentkårens v. ordf. och ordf. Nationens hedersledamot 1901, inspektör 1909.

Utgivit skrifter, på vilka förteckningen upp-tager närmare tre sidor i G.-H. nations matrikel av år 1912.

Att uppräknas alla berömda hälsingar torde bli ett allt för långt kapitel, i all synnerhet om man skall skriva allas antecedentia. Vi få därför nöja oss plocka fram några namn ur minnet såsom:

Vår f. n. störste violinist, *Sven Kjellström*; Director musices vid Lunds universitet *Alfred Berg (fader Berg)*; Numera framlidne landshöv. *Lars Berg*; Redaktör *Artur Engberg*; Häradshövd. *Hj. Himmelstrand*; Överste *Ludv. Fineman*; Fil. Dr. Bruksägare *Gottlieb Fineman*; Red. *Elf Norrbo*; Kanslirådet *Lennart Berglöf* m. fl. m. fl.

H Ä L S I N G E M U S I K E N

av SVEN KJELLSTRÖM.

I Hälsingland har fiolen sedan långt tillbaka stått högt i gunst hos allmogen, och man träffar där ett osedvanligt stort antal spelmän. Under de senare decennierna har man tyvärr kunnat märka hur fiolen fört en fruktlös kamp mot förflockningen och blivit undanträngd av dragspel, zittra och dylika bullersamma och opersonliga instrument, inte att undra på i detta slätstrukenhetens och operosonlighetens tidevarv.

Dock tycks det mig som om spelmännens antal skulle ha minskat i mindre grad i Hälsingland än på andra håll i vårt land, och som om kärleken till fiolen vaknar ånyo i samma mån som man åter, där och annorstädes, tycks börja återgå till mera andlig fördjupning. Jag hoppas och tror att jazz och shimmy var det sista utslaget av det förråande inflytande kriget förde med sig, dessa s. k. danser som icke var det minsta smittofröet vilda folkslag förde in i vår gamla civilisation.

Polskan, gänglåten, brudmarschen, valsen och vallåten måste åter komma till heders och bli den grundval på vilken nytt skall skapas. Bland hälsingespelmännens skara finnas ännu några kvar av gamla stammen som äga tillräcklig kärlek till de gamla låtarna och tillräcklig begåvning att fullfölja traditionen.

Hur uppfriskande är det inte att råka en sådan spelman, vid sidan av den grå vardagens enahanda har han ett stort och vakert intresse, som fyller honom och dem som lyssna till hans toner, med nytt livsmod och själslig förfining.

Lyssna till den förnämna och musikaliskt värdefulla hälsingepolskan, spelad av valhänta men dock säkra fingrar, och det skall öka din tillgivenhet till den kära hembygden och dess präktiga folkstam. Lyssna till luren, som från vallen i gläntan på andra sidan sjön en vacker och lugn afton sänder ut sin vemodiga och sköna vallåt och du skall erfara en frid och en stämning som gjuter balsam i själen, eller låna ditt öra åt den lilla fingerpipan och de trolska sagor den förtäljer. Allt skänker samma tjusning och tillfredsställelse var du än hör det, allt får sin särprägel av olika landskaps och inbyggares karaktär, men kärast är för oss

hälsingar de egna tonerna, som bära vittne om gammal kultur och ett sunt, kärnfriskt släkte.

Hälsingespelmännen ha ett dyrbart arv att förvalta, och jag är förvissad om att de väl skola göra arvedelen fruktbarande.

Stockholm i juni 1922.

Sven Kjellström.

MIN SPELMANSHISTORIA.

av THORE HÄRDELIN.

DÅ REDAKTÖREN anhållit att få några data ur mitt spelmansliv, vill jag härmed söka efterkomma denna begäran, men vet inte riktigt hur detta skall tillgå, alldenstund min uppväxttid förflöt tämligen obemärkt från spelmanssynpunkt.

Min mor, som var av musiksläkt (samma släkt från vilken min kusin, »Fader Berg» i Lund utgåt, han har som känt, blivit något mer »akademisk» av sig än under-teknad) skänkte mig, sex år gammal, ett dragspel med sex tangenter, med vilka resurser man på sin höjd kunde åstadkomma Gubben Noak och några andra enkla bitar. Mina anlag för musik uppammades därför egentligen av min mor, och jag minnes speciellt vid 7 års ålder, hur jag fick följa henne på en barnbegravning, varvid hon, som seden här är, skulle sjunga ut den döda. Jag sjöng till begravningspsalmen andra stämman, som jag själv hittade på, och som min mor sa', harmoniskt rätt. Detta var min första offentliga debut som musikanter.

Så förflöto många år utan några »större händelser», jag vet blott, att jag vid tolv års ålder författade mollsatsen till Delsbo bröllopsmarsch. Den har förresten utgivits från trycket, men »kompositörens» namn har icke bevärdigats ståta ovanför. Hur länge dragspelet levde, minnes jag ej, och är för resten likgiltigt, men vid 15 års ålder skaffade jag mig en gammal esskornett, vilken jag började traktera och blåste den till sist så pass skapligt, att jag vid min beväringsexcersis fick äran att sitta i militärörkestern på Møhed under gamle dir. Ringvalls ledning.

Som noter var min fasa, spelade jag allting utantill, ty jag kunde en massa s. k. lättare musik och de ställen, där jag inte kunde, teg jag visligen. De ordinarie musikanterna tyckte, att jag var en lustig fagott.

Så vid ett bondbröllop ungefär vid samma tid får jag höra min gamla dragspelskompanjon, Fredrik Rosenholm, spela fiol, i mitt tycke som en överdängare. Han hade lärt sig han, och där stod jag, 21 års gamla vrak och kunde inte en ton på fiol! Nu fick jag ingen ro, jag gick till vedboden, slog sönder den stora granhuggkubben, som stått där i kanske 50 år, letade ut ett par fina

bitar ur densamma samt började göra mig en fiol, som också verkligen blev färdig och så pass skaplig, att man kunde spela på den.

Under hela den tid jag nu beskrivit kan man säga, att en verklig depressions-period rådde inom fiolspelets område. Den hade sin orsak först och främst i den frireligiösa rörelsen, som samtidigt med trävarurörelsen importerades hit västerifrån. Det predikades, att fiolen var djävulens instrument och mångt mystiskt, svartbrunt instrument, som hängde på väggen i stugan, kom under kaffepannan; jag känner speciellt två fall här i Delsbo. *Vad hade man att giva folket i stället för den syndiga fiolen? Som vanligt ingenting. Men nu passade några tyska judar och italienska fabrikanter på att sända en syndaflod med dragspel och s. k. zittor över landet, och där ha ni nu hela historien.* Intresset för våra gamla låtar, vilka naturligtvis inte kunde åstadkommas på dragspel, dog bort, fiolspelmännen följde med en efter annan, men den originellaste av dem alla här i Delsbo, gubben Spiken, anlätades ännu på bröllop.

Spiken förtjänar en liten runa. Så värst styv fiolspelare var han inte, men i att stampa var han oöverträffad. Vi pojkar trängde oss alltid gärna in på Spiken. Dels för att förskona golvet och dels för att förstärka smälarna placerades alltid Spiken på en logport. Inom några timmar hade han stampat sig igenom porten, så den gick i spillror, och det var ransonen för den natten. Till nästa kväll reparerades porten eller letades fram en ny. När Spiken drog upp sina båda knän till hakan och klämde till mot porten med de järnskodda bäcksömsstövlarna, small det som ett dubbelböskott. Och så han »tuggade» låtarna se'n! Ansiktet förvreds i de rysligaste grimaser, och underkäken malde som på en idisslare, allt under det han som oftast i fortissimo ropade: »Hurra, hurra pojkar!» (Att »tugga» låtarna var för övrigt något ganska vanligt bland gammel-spelmännen.) Och hurra' det gjorde man varenda käft i stugan, kvinnfolk, karlar och barnungar i ett enda kaos, och roligt hade man, obeskrivligt roligt, på dessa bröllop, och oförargligt var det hela utan slagsmål, och jag skulle vilja rekommendera ett dylikt bröllop

åt jazz-patienterna. Det var ett av mina starkaste minnen från den tiden.

Tack vare i synnerhet tre män, Arthur Hazelius, Nils Anderson och Anders Zorn, har nu randats andra tider, och spelmannen och fiolen äro åter aktade. Vad Hälsingland beträffar bröt den nya tiden in först så sent som 1908, då den första och mest lyckade spelmansstämman hölls här i Delsbo. Även jag blev utsedd till en medlem av prisnämnden, som för övrigt bestod av själva Nils Anderson, Sven Kjellström, Hjalmar Anjou samt dir. Rehndal från Hudiksvall. Det blev en högtidsstund, som sent skall glömmas. Ett 40-tal äkta spelmän hade mött upp, den ena värre än den andra, och jag minnes, att Nils Anderson yttrade så här: »Det är rent av upprörande, att vi inte ha pengar, så vi kunna ge flertalet av dem första pris!» Och dock stökade vi undan med betydligt över en tusenlapp till priser. Zorn hade, sin vana trogen, sänt ett större penningbidrag till priserna. Nils Anderson strålade hela tiden av pur förtjusning över deras spel, men när så paren Tulpan—Pajas från Alfita och Mårtens Jonas—Lissl Back-Olle från Arbrå klämdes till med sitt egenartade samspel, typiskt för Hälsingland, med kronometriskt noggranna syncoper, någonting för resten oerhört svårt att utföra, då jublade Nils Anderson, gnuggade händerna och tappade anteckningspennan.

1910 hölls en dylik stämma i Hudiksvall. Den sedan gammalt välkände, utmärkte spelmannen Pelle Schenell från Gnarp hade mig ovetandes anmält oss två till samspel. Jag tänkte efter vanligheten dra' mig, men fick ända in i sista stund så kraftiga påstötningar från Pelle, att jag nödgades resa dit. Det gick bra för oss, vi fingo ett första pris; men jag tyckte detta var orättvist vad mig beträffar, då jag kände, att de förut nämnda paren spelade bättre. Pelle och jag hade ju aldrig spelat tillsammans förr.

Så samma höst blevo vi av en musikdirektör från södra Sverige tillfrågade, om vi ville göra en speltourné till själva Amerika; det var ju en lockande och intressant resa, och vi svarade ja. På så sätt kom jag att resa runt i Amerika i tre månader. Om den resan vore ju en hel mängd att skriva, men jag vill bara nämna två saker, som var i sin art äro betecknande. Under en föreställning insändes en skriven papperslapp med följande begäran: »Ärade artister, kunna vi få höra Spiskroksvalsen?» Ehuru vi inte hade ens tänkt oss några dylika

saker på vår repertoire, kunde inte en så artig anhängan helt negligeras; vi funderade en minut, enades om tonarten, som blev G-dur, spiskroksvalsen spelades à prima vista, och dess ljuva toner ekade genom salongen och applåderna smattrade värre än någonsin! Annat var det i Buffalo: där steg en gammal värmlänning opp, höll ett kort och anspråkslöst, men vackert litet tal, vars kontenta var, att nu hade hans barnomsminnen från Dalby finnskogar i Värmland återupplivats. Han hade hört samma polskor av sin morfar under de långa vinterkvällarna vid brasans sken från öppenspisen — här svek honom rösten, och ett par tårar rullade utför kinderna. Det var annat än spiskroksvalskulten. Under denna turné lärde jag känna min hustru, Anna-Greta, som också var med bland artisterna, och detta blev största behållningen av den resan. Amerika-turnéen blev ekonomiskt en mager affär, utan Anna-Greta, vilken som artist för övrigt var oöverträffad, hade vi helt enkelt fastnat, det var hon som fick ta' hela bördan på sig; *jag vill därför livligt avråda bondspelmän ifrån att utan annan bärande kraft tänka spela sig igenom Amerika.*

Vid stämman i Delsbo fäste man sig särskilt vid en blek och anspråkslös man bland spelmännen, Jon Erik Hall från Hassela. Jag uppsökte honom privat i hans hem bakom Elvasen, ehuru 8 mil över berg och dalar skilja oss åt. Vi prövade våra krafter tillsammans i hans hem, Fjusnäs, och så beslöts att göra en turné genom halva Sveriges land, fr. o. m. Ångermanälven t. o. m. Skåne. Tidningsrecensionerna från den turnéen har jag samliga sparade, emedan de voro mycket gynnsamma och välvilliga. På grund av opraktiska anordningar från impressariens sida gick den turnéen ekonomiskt dåligt; jag har därför tröttnat resa runt och spela.

Till mina angenämaste minnen kommer jag att räkna de tvänne somrar på Skansen, varest Hall och jag spelade 1912 och 1913. Jag tror vi skaffade oss många vänner bland stockholmspubliken.

Vad spelmännen Jon Erik Hall och Pelle Schenell beträffar, kan man tryggt framhålla, att de genom sina utmärkta låtkompositioner komma att sätta evärdeliga spår efter sig i Hälsingemusiken. Båda hava riktat densamma med en mängd vackra valser och i synnerhet polskor. Vad Hall's C-mollspolskor och dito gånglåt beträffar, vill jag

påstå, att de äro helt enkelt storartade och kunna svärligen överträffas. Nils Anderson, som sommaren 1913 ofta besökte oss på Skansen, sade också: »Men, för tusan, sådana polskor!» Vad mig själv beträffar, har jag också försökt mig på några låtkompositioner, hitills tämligen okända, men jag känner mig rätt så enkel att komma fram med mina alster vid sidan av sådana överdängare som Schenell och Hall. Vad den senare beträffar, är han helt enkelt ett fenomen, det är visst och sant, ty han har levat mera isolerad och ej haft de möjligheter, som t. ex. stått Schenell till buds. Men att sätta secundstämman till deras låtar, det vill jag med nöje göra och har även gjort det till bädas belåtenhet. Till From-

Olles och Hult-Kläppens gammellåtar påstå de, att jag lyckats rätt originellt författa secundstämman, och jag är glad åt deras omdöme.

Flere av föregångsmännen hava gått bort, men nya män hava trätt i stället, som med ungdomlig entusiasm och kraft tagit sig an fullfölja de bortgångnas påbörjade verk. Vi behöva endast nämna namnen Nils Keyland, Ernst Granhammar, Karl Sporr, Sven Kjer-sén, Ek-Olle m. fl. för att inse, att saken kommit i rätta händer. Schartauaner, Læstadianer och andra mer eller mindre nymodiga -aner och -ister hava visserligen gjort sitt bästa för att förstöra en gammal fin kultur, varförutan svenska folket helt säkert icke stått på den nivå det innehar, men de hava gudskelov bränt sina järn förgäves.

Vals från Hälsingland.
etter Härdelin

Sittligt o. ej för bort

ALLMOGEDANSEN I HÄLSINGLAND.

Vi ha tyvärr inte lyckats få in någon dansbeskrivning i detta nummer, då vi hitintills varit omedvetna om att det finnes en typisk turdans från Hälsingland. Konstnären Vallander har målat en tavla föreställande friaredansen i Delsbo, men i motsats till friaredansen i Floda, har han ej *meddelat* något om den. Nu finnes en turdans benämnd »ringdansen», som torde vara samma dans som den Vallander målat av, och som dansats av allmogen i Hälsingland vid friarekalar eller bröllopsfester. Enligt utsago finnes ännu en person, som kan alla turer, och en enda spelman, som kan spela dem.

Vi få väl kosta på dessa båda personer nedresan

till Stockholm för att få dansen upptecknad och inlärd, då den är alldeles för värdefull att låta gå ur tiden. Visserligen ha vi tvänne typiska Hälsingedansar, nämligen Hanebopolskan (hambopolskan) och slunga eller kagge, som den också kallas. Slungan dansas emellertid över hela Norrland och i en del orter kallas den »jämtska» men torde ha sin upprinnelse i Hälsingbygden.

Då vi ej hunnit få in den omtalade »ringdansen» i detta nummer, få vi taga den i ett följande, då vi kunna beskriva både musik och turer fullt korrekt och trovärdigt.

E. G—r.

ETT PAR VÄRDEFULLA BETYG OM VÅR RÖRELSE.

Professor Fransvon Schéele skriver:

Folkdansringens uppgift är enligt min åsikt av stor fosterländsk betydelse, och så långt jag känner dess verksamhet, fyller den denna uppgift på ett aktyningsbjudande sätt.

Människans liv fylles till större delen av arbete och den efter arbetet behövliga vilan. Men lika behöblig som vilan är ock, särskilt för ungdomen, nöjet, en verksamhet, som företages ej såsom arbete för att vinna ett visst resultat utan för den tillfredsställelseskull, som verksamheten omedelbart skänker, och den vederkvickelse och därmed det vinnande av nya arbetskrafter, varigenom den erhåller ock ett högt medelbart värde, ehuru detta ej närmast åsyftas. Liksom barnens lek är en förövning för livet, så kan nöjet ock uppöva hos oss krafter, som sedan i vårt andliga eller kroppsliga arbete komma till nyttig användning eller i det hela giva personligheten ett högre livsinnehåll. Men för att nöjesverksamheten skall medföra detta gagn måste dess innehåll vara ädelt och dess form sådan, att den kräver så stor självverksam aktivitet som möjligt av den i nöjet deltagande.

I båda hänseendena lämnar det i nutiden vanliga nöjeslivet beklagligt mycket övrigt att önska. Råheten i innehållet är väl ur gammal sedan barbariets dagar, men passiviteten, olusten för energisk självverksamhet synes för nutidens nöjesliv vara ett nytt krankhetstecken, av vilket förkärleken för enerverande sensationer, som friskat upp de slappa krafterna, blott är den andra sidan. Därför går man i våra dagar hellre på konserter än man själv gör musik, föredrager att slött stirra på biografens filmer framför att njuta av teatern, vars dramer kräva en mera aktiv själsverksamhet hos publiken o. s. v.

Inom intet nöjesområde röjer sig tydligare denna förening av slapphet och sensationslystnad än inom den nya dansen. Här behöves sannerligen en reaktion tillbaka till gångna tiders friskare dansseder, och liksom folkvisan för ett århundrade sedan blev en förnygringskälla för poesien, så äro folkdanserna i våra dagar ett friskt källsprång för vårt nöjesliv.

Heder därför åt dem, som vilja ösa ur den källan! Vi gamla, som nu äro »ur dansen», kunna ej annat än följa deras strävanden med de hjärtligaste välönskningar.

Stockholm i juni 1922.

Frans v. Schéele.

* * *

Översten Friherre C. Rosenblad skriver:

Svenska folkdansringens lösen: »till strid mot det oäkta» borde i sin tur hela folket göra till sin i en rensnings- och återuppbyggelsekamp på skilda områden, en kamp som lyckligtvis redan är inledd, ehuru den ännu huvudsakligen föres i det fördolda, mera i sinne än i handling.

Folkdansarna äro tempeltjänare i högre kulturmakters tjänst än det unga släktet måhända själv anar. Deras mission att rensa samtidens nöjesliv från osunda modernismer och vrångbilder utgör på sitt område en insats, levande och löftesrik, i det arbete på hem- och bygdekulturens konservering och förnyelse som inleddes genom Hazelius, men vilket först kring sekelskiftet började röna mera målmedveten utbredning över landet i form av föreningar för hemslojd, hembygdsvård o. a. d.

Hela denna rörelse är åter i sin tur ett utslag av en allmän reaktion mot den sköv-

ling av gammalt och fornt på alla områden, av seder och bruk, av gärningar och tankar, som blev en oundviklig följd av det stora genombrött, som började för ett halvt sekel sedan.

Den revolutionerande nydanings- och omvandlingsprocess, som framgick ur de tekniska uppfinningarnas, den ekonomiska expansionens och den sociala kampens på 70-talet inledda skede alstrade nämligen sitt eget morgift i ett vaknande intresse för gamla värden i form och tankar. Antikvitetsvurmen och restaureringsivern äro denna andes barn.

Det heter att när stunden är inne »finner nog Gud sin man.» Inom hem och bygdekultur blev nordiska museets skapare den korade. Men förmå vi tränga fram till det som sker bakom vad som synes ske, skola vi kanske finna, att vi själva, sena tiders barn, äro, om ock omedvetna, medarbetare i ett stort allmänt återuppbyggnadsarbete med sina rötter i traditionsbunden livsåskådning och gammal folkkultur. Människonaturens

outrotliga strävan efter harmoni med omgivningen driver henne nämligen att i en brusten, stillös tid instinktivt gripa efter stöd i det förflutna för att med dess hjälp göra tillvaron draglig.

Är denna iakttagelse riktig, och många tecken tyda därpå, då är tidpunkten synnerligen lämplig för propagandarörelser av bl. a. Folkdansringens art.

Visserligen torde ej på denna väg de större städernas nöjesliv låta sig väsentligt påverkas — det står nämligen under världsmodets välde, men även där är en reaktion under uppsegling — men till hämmande av giftets spridning i smärre orter och på landsbygden skall otvivelaktigt en vaksam insats kunna

göras genom folkdansrörelsen. Folkdansarnas propagandafärd hälsas därför med glädje och följes med varmaste intresse av alla vänner till vårt folks sedliga och kulturella konservering och förädling.

Stockholm i juni 1922.

C. Rosenblad.

GAMLA LEKAR.

*Då gamla låtars klang jag hör,
och felans toner mjuka, vecka;
de likt en värvinds sus mig smeka,
en sträng i själens djup sig rör.*

*Jag älskar gamla lekars fröjd
och muntra språng i dansens ringar
och ålderdomlig sång, som klingar,
förtonande i rymdens höjd.*

*I leken bli vi barn på nytt,
och allt vårt hjärtas hårdhet vecknar,
all vardagslivets strid förbleknar
vid glansen från den tid, som flytt.*

*Må lek och sång ge återljud
i själens djup hos gamla, unga,
och må i dagar sorgsna, tunga,
den bli ett glädjens sändebud.*

VEGA.

NÅGOT OM SVENSKA FOLKDANSRINGEN

(SVENSKA FOLKDANSARNAS RIKSFÖRBUND)

Ar 1880 bildades, som det torde vara de flesta bekant, en studentförening i Uppsala med namnet Philochoros, vilken uppstod i den avsikten att uppteckna och återuppliva de gamla bygdedanserna och den gamla folkmusiken, som då höll på att utrotas av den moderna tidens störflods första men likväl kraftiga vågor. Då funnos ännu många gamlingar kvar i livet, som kunde påminna sig de redan övergivna allmogedanserna och även beskriva en del turer och steg. Många äro dock de, som aldrig blivit upptecknade, och av dessa ha nog en och annan tittat fram även under den senare tiden. En del äro dock blott fragment av de ursprungliga danserna, och det har därför fordrats försiktiga och var samma händer för att pietetsfullt rekonstruera dessa spillror.

Den, som från första stunden med innerlig hängivenhet började arbeta för denna sak, var med. stud. av Norrlands nation Gust. Sundström. Han började forska i gamla arkiv och sockenbibliotek och ute bland bygdefolket. Med insiktsfull hand förstod han att sammanplocka det bästa han kunde finna av dessa kulturskatter av de olika bygdernas karaktär och egenheter. Han var vår store dansreformator och fick även tillnamnet Dans-Luther.

Ifrån denna studentförening för bygdedansens återupplivande — nu tyvärr sedan ett tiotal år icke längre existerande — spred sig intresset omkring till de olika delar av vårt land, där dessa Philochorister efter sin Uppsalatid bosatt sig och där de, var på sitt håll, försökte bilda liknande föreningar. Den största och förnämligaste av dessa föreningar blev givetvis Svenska Folkdansens Vänner i Stockholm, som inom sin krets hade många Philochorister. Denna förening, som ännu finnes i livet, har på sin tid varit en föregångare till alla dessa föreningar runt om i landet, som ännu existera, och som mestadels synas växa sig starkare år från år. Skansens folkdansare hava även från allra första början erhållit sina lärdomar av framstående medlemmar av S. F. V. Därför har också dansarna inlärts på sitt ursprungliga sätt och spritts till de olika lagen i Stockholm, vilka i sin tur gjort allt för att bibehålla dem oförvanskade genom tiden.

Sedermera har det emellertid uppstått lä-

rare runt om i landet, som utan förståelse för de gamla dansarnas och melodiernas helgd förvandlat och ändrat om en del av dem nästan till oigenkännlighet. Dessa »danspedagoger» ha velat modernisera folkdansen, liksom handklaveret på sin tid med sina enradiga tangenter moderniserade allmogemusiken och på grund av sin oförmåga att tolka alla molltoner kapitalt lyckades förstöra det väsentliga och egenartade för vår svenska allmogemusik. Att detta innerligt har grämt gamla folkdansveteraner och musikvänner är säkert, och de ansträngningar, som gjorts, ha tyvärr inte kunnat stävja detta, då lärarintresset i alltför många fall utnyttjats i uppenbart förvärvssyfte. För att få rättelse i detta och söka bland svensk ungdom skapa en större och allmännare förståelse och ett verkligt levande intresse för de kulturskatter vi äga i våra gamla folkdanser och vår folkmusik var det, som en del intresserade år 1920 satte sig i spetsen för en riksorganisation för alla då existerande folkdanslag. Denna organisation fick namnet *Svenska Folkdansringen*.

En oanad tillslutning skedde genast, och sedermera har den ena föreningen efter den andra uppstått och anslutit sig, så att i närvarande stund icke mindre än **46 föreningar** äro medlemmar av förbundet, och medlemsnumerären uppgår till omkring 1,700. Än flera föreningar äro under bildande, vilka ligga i korrespondens med Ringen, så att till nästa år föreningsantalet säkerligen närmar sig sextiotalet. Då alla dessa till Folkdansringen anslutna föreningar även på sitt program satt upp en mångfald andra uppgifter, avseende ett pietetsfullt vårdande av vår gamla bygdekultur, såsom upptagande av folkvisedansar och lekar, bygdedräkternas återupplivande, spridande av intresse för hemslöjden samt först och sist omhuldandet av folkmusiken, så torde rörelsen inom närmaste tiden nödgas byta om namn och bliva utvidgad till en stor bygdefolksring, där inte blott ungdomen skall finna ett kärt och omfattande föreningsliv, utan även de äldre skola beredas tillfälle att få vara med i arbetet bland de unga för omvårdande av gammal svensk kultur. De under senare tiden dessutom förda underhandlingarna med Samfundet för hembygdsvård och Jordbrukarungdomens Riksförbund bådär en kraftig

och målmedveten bygderörelse av en omfattning, som tillförne aldrig funnits i Sverige.

Att uppräknas och i detalj beskriva alla de olika uppgifter och det vittomfattande arbete, Folkdansringen under den korta tid, den existerat, haft sig förelagda, är här icke möjligt. Nog torde vara att erinra om de stora nordiska kongresser, som hållits, en i Stockholm år 1920, en i Köpenhamn år 1921 och nu i år i Kristiania. Den 1 och 2 juli i år anordnar Ringen stora fester i Säterdalen med medverkan av många framstående krafter och företar därefter under en veckas tid en propagandaturne genom Dalarne och Värmland. Stora propagandafester ha också i vår hållits i Auditorium i Stockholm inför fulltalig publik, vid vilka även flera av kungahusets medlemmar närvarit.

Förbundet har sitt eget högt uppskattade tidningsorgan, i vilket bl. a. utförliga beskriv-

ningar av våra folkdanser till ledning och stöd för våra medlemmar inflyter. Såsom av detta tidningsnr framgår, vill vår tidning emellertid icke blott ägna sin uppmärksamhet åt folkdansen och folkmusiken utan också alltmåra söka bliva ett organ i långt vidare mening för *svensk bygdekultur och svensk hembygdsvård*.

Ett värdefullt tillskott för vår rörelse var slutligen, då vi lyckades förvärva den inom Sverige och våra grannländer så välkände och högt värderade ungdomsvännen och ungdomstalaren Börschefen Kurt Belfrage till hedersordförande. Med en sådan anförare, som omfattas av hela förbundet med så varm tillgivenhet, förhoppning och förtröstan, skall Svenska Folkdansringens lösenord ljuda över all svensk bygd: *För sund ungdomsglädje upp till strid mot det oäkta och främmande*.

MEDLEMSMARIKEL ÅR 1922.

Skåne: Nationaldansens Vänner i Malmö.
Malmö Folkdansförening, Malmö.
Folkdansföreningen Villandslaget, Kristianstad.

Blekinge: Sveds folkdanslag, Karlskrona.
Heimdals folkdanslag, Karlskrona.
Karlsхамns Godt. Folkdanslag, Karlskrona.

Halland: Folkdansföreningen National, Halmstad.

Bohuslän: Folkdansgillet i Lysekil.

Göteborg: S. G. U. Folkdanslag.
Folkdanslaget National.
Göteborgs Folkbildningshems Folkdanslag.
Göteborgs Nationaldanssällskap.
Folkdanslaget Victoria.
Göteborgs Folkdansgille.

Småland: Tranås Gymnastiksällskaps folkdanslag, Tranås.
Jönköpings Folkdansgille, Jönköping.

Östergötland: Föreningen Brage, Finspång.
Folkdanslaget Kamraterna, Norrköping.
I. O. G. T. Folkdanslag, Linköping.

Södermanland: Katrineholms Folkdansgille, Katrineholm.
S. G. U. Folkdanslag, Nyköping.
S. G. U. Folkdanslag, Eskilstuna.

Nerike: S. G. U. Folkdansgille, Örebro.

Uppland: Svenska Folkdansens Vänner, Österby Bruk.

Vestmanland: S. G. U. Folkdanslag (Fyrbåken), Vesterås.
Kungsörs Folkdanslag, Kungsör.

Värmland: Brage Folkdansgille, Kristinehamn.
Jössehåringarnas Folkdansare, Arvika.
Hagfors Godt. Folkdanslag, Hagfors.
S. G. U. Folkdanslag, Karlstad.

Dalarne: Floda Folkdansgille, Holsåker.
Falu Folkvisedanslag, Falun.
Smedjebackens Folkdanslag, Smedjebacken.

Gästrikland: S. G. U. Folkdanslag, Gefle.
Österfärnebo Folkdanslag, Österfärnebo.

Jämtland: S. G. U. Folkdanslag, Östersund.

Lappland: Svenska Folkdansens Vänner, Malmberget.

Stockholm: Folkdanssällskapet Appell.
Brage Gille.
Kulturella Folkdansgillet.
Folkdansgillet Fyrväplingen.
Folkdansgillet Tättingarna.
Folkdanslaget Skörde-Gillet.
Arbetarnes Bildningsförbunds Danslag.
Folkdanssällskapet Allmogegillet.
Folkdansföreningen Liljan.

Dessutom finnas flera nybildade lag som ligga i korrespondens med Ringen angående anslutning.

Folkdanslaget i Säffle.
Södertelje F. D. F., Södertelje.
Folkdanslaget i Vara.
Alingsås F. D. G., Alingsås.
Strömsunds F. D. L., Strömsund.
Kiruna F. D. F., Kiruna.
Heimdals F. D. L., Örebro.
Flemminge F. D. L., Boxholm.
Åtvidabergs F. D. G., Åtvidaberg.
Hälsingborgs lekstuga, Hälsingborg m. fl.

"FOLKHÖGSKOLAN".

En utmärkt dikt, som riktar sig till Sveriges bygdeungdom, har skrivits av den jämtländska bondeskalden Kilian. Dikten, som väckt berättigt uppseende, är betitlad »Folkhögskolan» och har senast återgivits i J. U. F:s Ströskrift N:o 3 i stadskonsulent Östergrens utmärkta artiklar om »Ungdomen och jordbruket».

»Så långt som historien minnes, har folket i
mörker gått,
och vetandets klara solsken har lyst för ett
fåtal blott.
Och dessa, som stå däruppe, där solen sitt
skimmer strör,
ha gärna sett mörkret ruva i dalarna nedanfö.

Så var det i gångna tider. Så kunde det
vara då,
när folket i enfald trodde, att det skulle vara så.
Nu råder en annan tanke, och solen nu lysa får,
men ännu går mången yngling och väntar sin
andes vår.

I vårdagens klara solsken en dräng går bak
plojen böjd.
Om dagen blott skrider framåt, så är han med
världen nöjd.
Han ser ej hur gräset växer, han hör ej hur
lärkan slår.
I känslan av dagens tunga dess skönhet han
ej förstår.

Blott tanken på lördagskvällen kan stämma
hans själ till sång,
blott klangen av måltidsklockan kan liva hans
trötta gång.
Han vet ej sitt yrkes ära, han känner sig blott
som slav,
han känner blott arbetets börda, men vet ej
dess tjusning av.

Då vinner och plöjarns syssla ett annat och
nytt behag.
Då vänder han åkerns tillor med glädje mot
solljus dag.
Och vallflickans blyga drömmar gå icke till
stadens sten,
men bygga ett hem, som hägnas av solljus och
fruktyngd gren.»

En ungdom går frisk och fager i hemmet hos
mor och far,
I hjärtat bor oskuldsfriden och kinden sin
blomma har.
Hon väver det varma vadmal och passar de
vita kor,
men längtar i smyg till staden, där flärden
och glädjen bor.

Ej höves det Sveriges ungdom att fatta sin
ställning så.
Ett folk, som till frihet föddes, skall icke i
träldom gå,
skall åkta naturens glädje för mer än en
konstgjord dans
och veta, att plojens ära kan täcla med svär-
dets glans.

Vart ljus, som bland folket tändes, vi därför
hälsa glatt.
Det klarnar i skog och dalar. Förbi är den
mörka natt.
Bland storindustriens skaror skall tanken gå fri
och klar,
och talet om »dumma bönder» skall få ett
förståndigt svar.

Så skola de unga väckas, och då skall det
gråaste grus,
och då skall den grövsta syssla stå fram i ett
annat ljus.
Ty den, som förstår naturen, han känner att
åkerns gull,
att ängens och kindernas rosor — allt växer ur
jordens mull.

ANDERS KILIAN.

Från Föreningarna.

Då ett meddelande i Folkdansringen nr 4 om Centralkommitténs årsmöte blev något oklart i formuleringen, ber sekreteraren vid mötet i fråga, hr Ragnar Söderberg, få påpeka, att enligt beslut »alla engagemang de olika klubbarna åtaga sig skola anmälas till S. F. C., detta för att undvika onödig illojal konkurrens».

Att uppläsas av korresp. sekret.

Vid beställningar av bygdedrakter torde nedanstående hemslöjdsföreningar anlitas. Vi varna på det livligaste för alla nya, under senaste tiden uppkomna s. k. »hemslöjdsaffärer», vilka icke tillverka dräkter, som äro äkta och stilriktiga. Dessutom äro vi på grund av vår strävan även *pliktskyldiga* att vända oss till de i Sv. Hemslöjdsföreningarnas Riksförbund anslutna hemslöjdsföreningarna. Utom dessa rekommendera vi även Ingrid Andersons affär i Malmö och Svensk Hemslöjd i Stockholm.

Svenska Hemslöjdsföreningarnas Riksförb.

Anslutna Föreningar 1922.

Bollnäs Hemslöjdsförening, Bollnäs.
Filipstads Hemslöjdsförening, Filipstad.

Föreningen för Helsingeslöjd, Söderhamn.
» Jämtslöjd, Östersund.
» Konstfliten, Göteborg.
» Uppsala Läns Hemslöjd, Uppsala.
» Värmlands Hemslöjd, Karlstad.
Cästriklunds Hemslöjdsförening, Gävle.
Göteborgs och Bohusläns Hemslöjdsfören., Askim.
Halländska Hemslöjdsfören. Bindslöjden, Halmstad-Laholm.
Jönköpings Läns Hemslöjdsförening, Jönköping.
Kronobergs Läns Hemslöjdsförening, Växiö.
Leksands Hemslöjdsförening, Leksand.
Malmöhus Läns Hemslöjdsförening, Malmö-Hälsingborg.
Morahemslöjds Vänner, Mora.
Norbergs Bergslags Hemslöjdsförening, Norberg.
Norrbottens Läns Hemslöjdsförening, Luleå.
Norra Kalmar Läns Hemslöjdsförening, Västervik.
Skaraborgs Läns Hemslöjdsförening, Skövde.
Södra Dalarnes Hemslöjdsförening, Hedemora.
Södra Kalmar Läns Hemslöjdsförening, Kalmar.
Västerbottens Läns Hemslöjdsförening, Umeå.
Västmanlands Läns Hemslöjdsförening, Västerås.
Ängermanlands Läns Hemslöjdsförening, Sollefteå.
Övre Hälsinglands Hemslöjdsförening, Hudiksvall.
Östergötlands Läns Hemslöjdsförening, Linköping.

Tillhandahålla konst- och enklare vävnader för heminredning och beklädnad, hälsöms- och spetsarbeten, möbler, smide, lergods, korgarbeten, bindslöjd, lappslöjd, bygdedrakter m. m.

SMÅHISTORIER FRÅN HÄLSINGLAND

av DELSBOSTINTAN.

Det hade kommit en ny doktor till Delsbo söderifrån. Så hade några delsbopöjkar räknat ut, att de skulle gå och göra något »spektakel» åt honom »för te si va hä var för kar». De knackade alltså sent en kväll på hos doktors, och när han skyndade ut, i tanke att det var något angeläget sjukbud, framförde de sitt ärende försmädligt flinande:

»Vi skulle hit å fråga nydoktor om träaker (lakritz) är bra för bröstet?» Men doktors var en sådan karl, som förstod litet av varje, och han var inte sen att svara:

»Jaa pojkar, träaker är bra för bröstet och stryk är bra för lymlar!» Och med det gav han dem var sin sinkadus, ordentligt så det tog, kastade dem se'n utför trappan och stängde dörren.

Men där ute i ensamheten på gården togo sig delborna en funderare på saken. De hade just inte väntat sådan förståelse av en »sörlänning». Och till slut upphov en av dem sin röst och sa: »Jamen pöjkar, de där var en rejälän kar då! Vi går in å gir'en e femma!» Vilket de också gjorde.

I mitten av 1800-talet hade Delborna en präst, som hette Lars Landgren, en karlkarl på alla vis. Om honom och hans förhållande till församlingen gå många historier. Där han fann kristendomskunskapen skral bland sina sockenbor, kallade han hem dem till prästgården en och en, undervisade och förhörde dem som skolbarn, tills han tyckte sig ha fått i dem det nödvändigaste. Han hade en gång vid ett sådant tillfälle frågat en bonde, Hans, hur många budorden voro. Hans funderade en stund och svarade sedan tveksamt: »tjugge». »Å, gå hem och leta, kan hända du får tag i några fler,» sa prosten, för han höll på att tappa tålmodet. Och bonden gick. Men på hemvägen mötte han en av grannarna, som också var kallad till förhör hos prosten. Hans hejdade honom: »Hör du, hur många budord finns hä?»

»Tie», sa' den andra tvärsäkert. Hans log medlidsamt: »Hä lönes inte myttje du går fram te prosten mä hä inte! Ja var nyss där å bjö'en tjugge ja, men han nöjdes int' mä hä en gång!»

*

*

Som bevis på den beundran delborna hyste för sin prost, och hur högt de satte honom, berättas följande. Han hade gjort en resa till Italien och besökte därvid även Rom. En delbo frågade sedan, »om inte prosten var sta å hälsa på påven på samma gång». Och när han fick ett nekande svar, utlät han sig: »Men hä var då tokut hä, för påven skulle fell ha sitt Landgren ändå!»

*

Det är cirkusföreställning i Hudiksvall, och cirkusens kraftgladiator, titulerad »The Champion of the world», utlovar 50 riksdaler åt den, som kan besegra honom i brottningskamp.

Quöta-Brente från Delsbo stegar fram, stärkt till både kropp och själ av åtskilliga »dragnaglar», vågar försöket och lyckas rätt så snart fälla till marken »The Champion of the world». Riksdalrarne räknas upp konstant åt Quöta-Brente, som emellertid lämnar tillbaka 45 av femtilappen med orden:

»He räckte me e femma, jô ha lagt starskare karrar än dô för assint.»¹⁾

¹⁾ Alls intet.

Värmländska folkdräkter

såsom:

Älvdals-, Fryksdals-, Nordmarks-
och Jössehärads-dräkter erhållas

stiltrognast från

VÄRMLANDS HEMSLÖJD

Tel. 984

KARLSTAD

Tel. 984

Strumpor till allmogedräkter

i alla färger finnas på lager
eller på beställning billigast hos

A.-B. HÄSSLERS TRIKÅFABRIK
HAMNGATAN 17, 1 trappa, STOCKHOLM

Riks 111 00. OBS.! Leverantör till Skansen.

Tåget stannade vid Delsbo station. Perongen var full av folk. En resande Forsapojke, grannsockning, skulle göra sig kvick, stack ut huvudet genom kupéfönstret och ropade:

»Va' kostar ett falskt vittne i Delsbo nu för ti'n?»

Och en delbo i hopen svarade ögonblickligen:

»Vi har fått ett halvstop brännvin förre, men nu får vi inte ett kvarster en gång, se'n Forsapojkarna förstörde marsknan för oss!»

Polismannatjänsten

och därmed kombinerade fjärdingsmannatjänsten i västra distriktet inom

Delsbo

socken kungöres härmed ledig att tillträdas den 1 inst. Juli. Absolut nyktra, kompetenta sökande torde insända sina ansökningar före Maj månads utgång till landsfiskalen, Delsbo. Lön tillsvidare 332 kr. i månaden.

Strumpor till dräkter

förfärdigas till
billigaste priser hos

Fru Hildur Johansson
POLHEMSGAT. 8 HUVUDSTA
Telefon 324

Alla slags band för
Allmogedräkter
tillverkas av

Ernst Mattssons Snörmakeri & Bandfabrik

Butik:
Klarabergsgatan 21
Telef.
137 96, Norr 196 96

Fontor & Fabrik:
Arbetaregatan 33 B
Telef.
320 96, Norr 61 89